

HUOMAUTUKSIA

¹ *Axelrod, Pavel Borisoviitsh* (1850—1928) — 70-luvulla narodnikki, myöhemmin marxilainen. Vuonna 1883 hän otti osaa „Työn vapautus” ryhmän perustamiseen. Vuodesta 1900 kuului „Iskran” („Kipinän”) ja „Zarjan” („Sarastuksen”) toimitukseen. VSDTP:n II edustajakokouksesta lähtien menshevismien johtomiehiä.

Taantumusvuosina (1907—1910) hän oli likvidaattoerien johtajia.— 1.

² Tämän alaviitteen Lenin teki sen tähden, kun hän konspiraatioyistä merkitsi kirjeessä kaupunkien nimet salanimillä.— 1.

³ Puhe on alustavasta työstä, jota tehtiin „Rabotnik” („Työmies”) kokoelman julkaisemiseksi aika ajoin ulkomailla. „Rabotnikin” julkaisemisen alkuunpanijana oli Lenin. Toukokuussa 1895 Lenin sopi ulkomailla, Sveitsissä, ollessaan G. V. Plehanovin, P. B. Axelrodin y.m. „Työn vapautus” ryhmän jäsenten kanssa kokoelman julkaisemisesta. Palattuaan Venäjälle syyskuussa 1895 Lenin ryhtyi laajaan työhön kokoelman varustamiseksi kirjoituksilla ja uutiskirjeillä Venäjältä sekä aineellisen tuen järjestämiseksi tälle julkaisulle. Käydessään Vlnossa, Moskovassa ja Orehovo-Zujevossa Lenin sopi paikallisten sosialidemokraattien kanssa kokoelman julkaisemisen avustamisesta.— 1.

⁴ „Пал.” sanan merkitystä ei ole saatu selville.— 1.

⁵ Puhe on vangitsemisista Moskovon ja Moskovon kuvernementin sosialidemokraattien keskuudessa.— 1.

⁶ „Vorwärts” („Eteenpäin”) — päivälehti, Saksan sosialidemokraattien pää-äänenkannattaja; lehti alkoi ilmestyä Leipzigiissä vuodesta 1876 W. Liebknechtin y.m. toimittamana. F. Engels kävi lehden palstoilla taistelua kaikkinaisia opportunistien ilmauksia vastaan. 1890-luvun jälkipuoliskolta lähtien, Engelsin kuoleman jälkeen, „Vorwärtsin” toimitus joutui puolueen oikeistosiiven käsiin ja se julkaisi säännöllisesti Saksan sosialidemokraattisessa puolueessa ja II Internationalessa vallalla olleiden opportunistien kirjoituksia.— 2.

⁷ Tarkoitetaan Breslaussa vuonna 1895 pidettyä Saksan sosialidemokraattisen puolueen edustajakokousta koskevaa selostusta. Puheena

- oleva ulkomailta saatu kirje oli lähetetty kirjan kanteen piilotettuna.— 4.
- ⁸ Puhe on „Rabotsheje Delo” („Työväen Asia”) lehdestä, jota Pietarin „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi” valmisteli julkaistavaksi.— 4.
- ⁹ Lenin tarkoittaa syksyllä 1895 kirjoittamaansa kirjasta „*Selitys saksalaista, jonka mukaan työläisiä tehtaissa sakotetaan*” (ks. Teokset, 2. osa, ss. 15—56).— 5.
- ¹⁰ V. I. Lenin lähetti karkotusalueelta kirjeensä P. B. Axelrodille ensimmäiseen kirjojen selkiin piilotettuina. Kirjeet saapuivat kaksien, jopa kolmienkin käsien kautta ulkomaille A. I. Jelizarovalle, joka asui siihen aikaan Berliinissä. Hän lähetti ne edelleen Axelrodille. Tämä kirje on kirjoitettu Anna Iljinitshnan käsialalla ja sijoitettu hänen oman, Axelrodille lähettämänsä kirjeen tekstin keskelle.— 5.
- ¹¹ Tarkoitetaan nähtävästi V. I. Leninin sisarta Anna Iljinitshna Uljanova-Jelizarovaa.— 5.
- ¹² Lenin tarkoittaa artikkelejaan tieteellis-kirjallista ja poliittista „Novoje Slovo” („Uusi Sana”) julkaisua varten ja teostaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä”.— 5.
- ¹³ *Potresov, Aleksandr Nikolajevitsh* (1869—1934) — yhtyi 90-luvulla marxilaisiin. Joutui karkotetuksi sen vuoksi, että kuului Pietarin „Taisteluliittoon työväenluokan vapauttamiseksi”. Vuonna 1900 matkusti ulkomaille, osallistui „Iskran” („Kipinän”) ja „Zarjan” („Sarastuksen”) perustamiseen. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen hänestä tuli menshevikki. Taantumusvuosina (1907—1910) oli likvidaattoruuden ideologi ja johtavassa asemassa menshevistisissä „Vozrozhdenije” („Uudelleensyntyminen”), „Nasha Zarja” („Meidän Sarastuksemme”) y.m. äänenkannattajissa.— 7.
- ¹⁴ Puhe on saksalaisesta „*Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik*” („Sosiaalisen lainsäädännön ja tilastoinnin arkisto”) aikakausjulkaisusta. Tässä tapauksessa Lenin tarkoittaa vuonna 1898 ilmestynyttä julkaisun 12. nidettä.— 7.
- ¹⁵ *Struve, Pjotr Bernhardovitsh* (1870—1944)— 1890-luvun sosialidemokraatteja, „legaalisien marxilaisuuden” huomattavin edustaja, taloustieteilijä ja sanomalehtimies, „Novoje Slovo” („Uusi Sana”), „Natshalo” („Älku”) ja „Zhizn” („Elämä”) aikakauslehtien avustaja ja toimittaja. 1900-luvun alkuvuosina hän oli liberaalien „Osvobozhdenije” („Vapautus”) äänenkannattajan toimittaja, sittemmin kadetti-puolueen perustaja. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen kiivas neuvostovallan vihollinen ja valkoemigrantti.
- Tässä tarkoitetaan P. Struven artikkelia „*Историческое и систематическое место русской кустарной промышленности*” („Venäjän kotiteollisuuden historiallinen ja systemaattinen sija”), joka julkaistiin „Mir Bozhi” („Maailma”) julkaisun 4. numerossa vuonna 1898.— 7.

- 16 „*Oppilaat*” — Marxin ja Engelsin seuraajat. Tätä sanontaa käytettiin XIX vuosisadan 90-luvulla julkisena nimityksenä tarkoittamassa Venäjän marxilaisia.— 7.
- 17 „*Russkoje Bogatstvo*” („Venäjän Rikkaus”) — kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1876 vuoden 1918 puoliväliin. 90-luvun alusta julkaisu oli liberaalisten narodnikkien äänenkannattaja. Vuodesta 1906 „*Russkoje Bogatstvo*” tuli enessien („kansansosialistien”) puolittain kadettilaisen puolueen äänenkannattaja. Aikakauslehti propagoi sovinnontekoa tsaarihallituksen kanssa ja vallankumoustaistelusta luopumista, kävi raivokasta taistelua marxilaisuutta vastaan.— 7.
- 18 „*Beiträge zur Geschichte des Materialismus*” („Lisiä materialismin historiaan”) kirjan tekijä oli G. V. Plehanov.— 8.
- 19 *Bulgakov, Sergei Nikolajevitsh* (1871—1944) — porvarillinen taloustieteilijä, idealisti-filosofi. 90-luvulla hän oli „legaalin marxilainen”. Yritti revidoida Marxin agraarikysymyksestä esittämää teoriaa. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen jälkeen yhtyi kadetteihin, propagoi mystiikkaa filosofiassa, osallistui vastavallankumouksellisen „*Vehi*” („*Tienviitat*”) kokoelman laadintaan.
Vuonna 1922 hänet karkotettiin ulkomaille vastavallankumouksellisen toimintansa takia.— 8.
- 20 Puhe on Saksan sosialidemokraattien aikakausjulkaisusta „*Die Neue Zeit*” („*Uusi Aika*”), joka ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923.— 8.
- 21 Tarkoitetaan „*ekonomismia*”, Venäjän sosialidemokratiassa XIX ja XX vuosisadan vaihteessa esiintynyttä opportunistista virtausta. „*Ekonomistit*” olivat sitä mieltä, että poliittista taistelua tsarismia vastaan tulee käydä pääasiallisesti liberaalisen porvariston, työläisten sen sijaan on rajoitettava taloudelliseen taisteluun, jota käydään työolojen parantamiseksi, palkkojen nostamiseksi j.n.e. „*Ekonomistit*”, jotka kiistivät puolueen johtavan merkityksen ja vallankumouksellisen teorian merkityksen työväenliikkeessä, väittivät, että työväenliikkeen täytyy kehittyä yksinomaan alkuvoimaisesti. V. I. Lenin antoi kirjassaan „*Mitä on tehtävää?*” murhaavan arvostelun „*ekonomismista*”.— 9.
- 22 *Narodnikkilaisuus* — XIX vuosisadan 60- ja 70-luvulla syntynyt pikkuporvarillinen virtaus Venäjän vallankumoukseliikkeessä. Narodnikit pyrkivät itsevaltiuden hävittämiseen ja tilanherrain maiden luovuttamiseen talonpoikaistolle. Samalla he kiistivät sen, että kapitalististen suhteiden kehitys Venäjällä oli lainmukainen ilmiö, ja tätä vastaavasti pitivät vallankumouksen päävoimana talonpoikaistoa eivätkä proletariaattia, he pitivät kyläyhteisöä sosialismin alkeismuotona. Narodnikit pyrkivät nostattamaan talonpoikia taisteluun itsevaltiutta vastaan ja menivät siinä tarkoituksessa maaseudulle, „*kan-san*” keskuuteen, mutta eivät saaneet maaseudulla kannatusta.
XIX vuosisadan 80- ja 90-luvulla narodnikit alkoivat hakea sovintoa tsaarivallan kanssa, he ajoivat kulakiston etuja ja kävivät raivokasta taistelua marxilaisuutta vastaan.— 9.

- ²³ „*Natshalo*” („Alku”) — „legaalistien marxilaisten” äänenkannattaja, tieteellinen ja kirjallis-poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuoden 1899 alkupuoliskolla P. B. Struven, M. I. Tugan-Baranovskin y.m. toimittamana. Julkaisun avustajiin kuuluivat G. V. Plehanov, V. I. Zasulitsh y.m. Lenin julkaisi tässä aikakauslehdessä muutamia kirja-arvostelujaan (ks. Teokset, 4. osa, ss. 52—60 ja 80—89) sekä „Kapitalismin kehitys Venäjällä” teoksensa III luvun kuusi ensimmäistä alajaksoa (ks. Teokset, 3. osa, ss. 161—187).— 10.
- ²⁴ Puhe on V. I. Leninin artikkelista „*Minkälaisesta perinnöstä me kieltäydymme?*” (ks. Teokset, 2. osa, ss. 469—513).
Skaldin (*Jelenev, Feodor Pavlovitsh*) (1828—1902) — venäläinen publisistikirjailija, edusti 60-luvulla porvarillista liberalismia, avusti „*Otetshestvennyje Zapiski*” („Isänmaallinen Lehti”) aikakauslehteä. Myöhemmin Skaldin yhtyi ääritaanumuksellisiin.— 10.
- ²⁵ *Tshernyshevski, Nikolai Gavrilovitsh* (1828—1889) — suuri venäläinen vallankumouksellinen demokraatti, filosofi, materialisti, kirjailija ja kirjallisuudentarvostelija. Venäjän 60-luvun vallankumouksellisdemokraattisen liikkeen johtaja.— 11.
- ²⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 2. osa, s. 483.— 11.
- ²⁷ „*Soziale Praxis*” („Sosiaalikäytäntö”) saksalainen viikkojulkaisu, ilmestyi vuodesta 1895.— 11.
- ²⁸ Puhe on „*Natshalo*” („Alku”) aikakauslehdestä (ks. 23. huomautusta).— 15.
- ²⁹ Tarkoitetaan S. Bulgakovin kirjoituksia „*К вопросу о капиталистической эволюции земледелия*”, „*Начало*”, №№ 1—2, 3, 1899 г. („Kysymykseen maanviljelyksen kapitalistisesta kehityksestä”, „Alku”, №№ 1—2 ja 3, 1899), jotka oli kirjoitettu K. Kautskyn „*Die Agrarfrage*” („Agraarikysymys”) kirjan johdosta.— 15.
- ³⁰ „*Mir Bozhi*” („Maailma”) — suuntaukseltaan liberaalinen kirjallinen ja tieteellis-populäärinen kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1892 vuoteen 1906. Vuodesta 1906 vuoteen 1918 aikakauslehti ilmestyi nimellä „*Sovremennyi Mir*” („Nyky maailma”).— 16.
- ³¹ „*Nautshnoje Obozrenije*” („Tieteellisiä Katsauksia”) — aikakauslehti, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1894 vuoteen 1903. Julkaisu ryhmitti ympärilleen eri koulukuntien ja suuntausten publisisteja ja tiedemiehiä; liberaalit ja „legaaliset marxilaiset” käyttivät julkaisua laajasti hyväkseen. Siinä julkaistiin erinäisiä marxilaisten kirjoituksia.— 16.
- ³² „*Novoje Slovo*” („Uusi Sana”) — tieteellis-kirjallinen ja poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1894 liberaalisten narodnikkien toimesta. Vuonna 1897, huhtikuun niteestä lähtien, julkaisu siirtyi „legaalistien marxilaisten” haltuun. Julkaisun avustajakuntaan kuuluivat G. V. Plehanov, V. I. Zasulitsh, A. M. Gorki y.m. Hallitus lakkautti aikakauslehden joulukuussa 1897.— 16.

- ³³ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 4. osa, ss. 91—144.— 17.
- ³⁴ Ks. V. I. Leninin kirjoitusta „*Huomautus markkinateoriakysymykseen. (Herrojen Tugan-Baranovskin ja Bulgakovin välisen polemiikin johdosta)*” (Teokset, 4. osa, ss. 42—51).
Tugan-Baranovski, Mihail Ivanovitsh (1865—1919) — venäläinen porvarillinen taloustieteilijä, 90-luvulla „legaalisen marxilaisuuden” huomattava edustaja, avusti aikakauslehtiä „*Novoje Slovo*” („Uusi Sana”), „*Natshalo*” („Alku”) y.m.— 17.
- ³⁵ Ks. V. I. Lenin „*Vieläkin realisoimisteoriakysymyksestä*” (Teokset, 4. osa, ss. 61—79).— 17.
- ³⁶ Tarkoitetaan Anna Iljinitshna Uljanova-Jelizarovaa, V. I. Leninin sisarta.— 17.
- ³⁷ Puhe on Leninin kirjoituskokoelmasta „*Taloudellisia tutkielmia ja kirjoituksia*”, joka ilmestyi lokakuussa 1898 (kokoelman kannessa ja nimilehdellä on ilmestymisvuodeksi osoitettu 1899) ja sisälsi viisi Leninin teosta (ks. Teokset, 2. osa, ss. 111—241, 331—435, 437—468, 469—513; 4. osa, s. 1—32).— 18.
- ³⁸ Puhe on E. Bernsteinin kirjasta „*Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben des Sozialdemokratie*” („Sosialismin edellytykset ja sosialidemokratian tehtävät”), jonka ensimmäinen painos ilmestyi tammikuussa 1899 Stuttgartissa.— 18.
- ³⁹ „*Frankfurter Zeitung*” („Frankfurtin Lehti”) — päivälehti, Saksan suurten pörssi miesten äänenkannattaja, ilmestyi Frankfurt am Mainissa vuodesta 1856 vuoteen 1943.— 18.
- ⁴⁰ „*Zhizn*” („Elämä”) — kirjallinen, tieteellinen ja poliittinen aikakauslehti, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1897 vuoteen 1901; vuonna 1902 sitä julkaistiin ulkomailla.
 Aikakauslehdessä julkaistiin Leninin kirjoitus „*Vastaus hra P. Nezhdanoville*” (№ 12, joulukuu 1899) ja kaksi kirjoitusta otsikolla „*Kapitalismi maataloudessa. (Kautskyn kirjan ja hra Bulgakovin kirjoituksen johdosta)*”, №№ 1 ja 2, tammi— helmikuu 1900 (ks. Teokset, 4. osa, ss. 145—150 ja 91—144).— 18.
- ⁴¹ Puhe on „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” I edustajakokouksessa tapahtuneesta jakaantumisesta. Edustajakokous pidettiin Zürichissä (Sveitsi) marraskuussa 1898.
 „*Venäläisten sosialidemokraattien ulkomainen liitto*” perustettiin Genevessä vuonna 1894 „Työn vapautus” ryhmän (ks. 63. huomautusta) aloitteesta. Sillä oli oma kirjapaino, jossa se julkaisi vallankumouksellista kirjallisuutta ja aika ajoin ilmestynyttä „*Rabotnik*” („Työmies”) kokoelmaa. Alussa „Työn vapautus” ryhmä johti Liittoa ja toimitti sen julkaisuja. Myöhemmin Liitossa pääsivät voitolle opportunistiset ainekset („nuoret” — „ekonomistit”). Liiton ensimmäisessä edustajakokouksessa marraskuussa 1898 „Työn vapautus” ryhmä kieltäytyi toimittamasta sen julkaisuja. Lopullinen välien

rikkoutuminen ja „Työn vapautus” ryhmän eroaminen Liitosta tapahtui Liiton toisessa edustajakokouksessa huhtikuussa 1900, jolloin „Työn vapautus” ryhmä ja sen kannattajat poistuivat edustajakokouksesta ja perustivat oman itsenäisen „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) järjestönsä.

VSDTP:n II edustajakokouksessa vuonna 1903 Liiton edustajat olivat äärimmäisen opportunistisella kannalla ja poistuivat edustajakokouksesta sen jälkeen, kun edustajakokous oli tunnustanut „Venäjän vallankumouksellisen sosialidemokratian ulkomaisen liigan” puolueen ainoaksi järjestöksi ulkomailla. Puolueen II edustajakokous julisti Liiton hajotetuksi.— 19.

⁴² Puhe on Leninin kirjasta *„Kapitalismin kehitys Venäjällä”* (ks. Teokset, 3. osa).— 19.

⁴³ *Mihailovski, Nikolai Konstantinovitsh* (1842—1904) — liberaalisen narodnikkilaisuuden huomattavin teoreetikko, sanomalehtimies, kirjallisuudenarvostelija, subjektiivisen koulukunnan edustaja sosiologiassa; toimitti aikakauslehtiä „Otshestvennyje Zapiski” („Isänmaallinen Lehti”) ja „Russkoje Bogatstvo” („Venäjän Rikkaus”). Mihailovskin katsomuksia on arvosteltu V. I. Leninin teoksessa *„Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?”* y.m. teoksissa.— 19.

⁴⁴ Lenin tarkoittaa kokoelmaa *„Aineistoa taloudellisen kehityksemme luonnehtimiseksi”*. Kokoelmassa julkaistiin (nimimerkillä *K. Tulin*) Leninin artikkeli „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa (Marxilaisuuden heijastuminen porvarillisessa kirjallisuudessa)”, joka oli tähdätty „legaalista marxilaisuutta” vastaan (ks. Teokset, 1. osa, ss. 321—495).— 20.

⁴⁵ Puhe on aikausjulkaisusta „Die Neue Zeit” (ks. 20. huomautusta).— 20.

⁴⁶ *Gvozdev (Zimmermann, Roman Emiljevitch)* (1866—1900) — kirjailija, jonka kertomuksia ja taloustieteellisiä kirjoituksia julkaistiin „Russkoje Bogatstvossa” („Venäjän Rikkaudessa”), „Zhiznissä” („Elämässä”), „Nautshnoje Obozrenijessa” („Tieteellisissä Katsouksissa”). Tässä on puhe R. Gvozdevin teoksesta „Кулачество-ростовщичество, его общественно-экономическое значение” („Kulakki- ja koronkiskuriluokka, sen yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys”).— 20.

⁴⁷ Tarkoitetaan Leninin kirjaa *„Kapitalismin kehitys Venäjällä”*.— 21.

⁴⁸ *N.—on—Danielson, Nikolai Franzevitsh* (1844—1918) — venäläinen kirjailija ja taloustieteilijä, 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologeja; hänen poliittisessa toiminnassaan heijastui narodnikkien kehitys vallankumouksellisista esiintymisistä tsarismia vastaan sovinnontekoon sen kanssa. Hän suoritti loppuun K. Marxin „Pääoman” ensimmäisen venäjännöksen, jonka oli pannut alulle G. A. Lopatin. Kääntäessään „Pääomaa” venäjän kielelle hän oli kirjeenvaihdossa K. Marxin ja F. Engelsin kanssa, ja kosketteli kir-

jeenvaihdossaan myös Venäjän taloudellisen kehityksen ongelmia. Danielson ei kuitenkaan käsittänyt marxilaisuuden olemusta ja esiintyi myöhemmin sitä vastaan.

Tässä puheena oleva N.—onin (N. F. Danielsonin) kirja on nimeltään „Очерки нашего пореформенного общественного хозяйства” („Katsauksia reforminjälkeiseen yhteiskunnalliseen talouteemme”). Danielson kehittää siinä Venäjän reforminjälkeistä kansantalouden kehitystä koskevia narodnikkilaisten katsomuksia. Kirja ilmestyi saksan kielellä 1899 Münchenissä. Ranskankielinen painos ilmestyi 1902.—21.

- ⁴⁹ „*Russkije Vedomosti*” („Venäläiset Sanomat”) — sanomalehti, ilmestyi Moskovassa vuodesta 1863, heijasti maltillisen liberaalisen sivistyneistön katsomuksia. Vuodesta 1905 lähtien se oli porvarillisen kadettipuolueen oikeistosiiven äänenkannattaja. Lakkautettiin 1918 yhdessä muiden vastavallankumouksellisten sanomalehtien kanssa.— 21.
- ⁵⁰ Puhe on Bulgakovin kirjoittamasta Kautskyn „Agraarikysymys” („*Die Agrarfrage*”) kirjan arvostelusta, joka ilmestyi saksalaisessa julkaisussa „*Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik*” („Sosiaalisen lainsäädännön ja tilastoinnin arkisto”).— 21.
- ⁵¹ Lenin tarkoittaa kirjoitusta „*Kapitalismi maataloudessa (Kautskyn kirjan ja hra Bulgakovin kirjoituksen johdosta)*” (ks. Teokset, 4. osa, ss. 91—144). Kirjoitus julkaistiin aikakausjulkaisu „*Zhiznissä*” („Elämä”) tammii — helmikuussa 1900, *Vl. Iljinin* tekijänimellä.— 22.
- ⁵² Tarkoitetaan Nadezhda Konstantinovna Krupskajaa, V. I. Leninin puolisoa.— 23.
- ⁵³ Puhe on G. V. Plehanovin artikkelista „*Konrad Schmidt gegen Karl Marx und Friedrich Engels*” („Konrad Schmidt Karl Marxia ja Friedrich Engelsiä vastaan”).— 23.
- ⁵⁴ „Hyökkäilyiksi” uuskantilaisuutta vastaan V. I. Lenin nimittää omia huomautuksiaan, joita hän tekee kirjoituksissaan „Vieläkin realistisemisteoriakysymyksestä” ja „Kapitalismi maataloudessa” (ks. V. I. Lenin. Teokset, 4. osa, ss. 61—79 ja 91—144).
Nezhdanovin kirjoitus, josta tässä mainitaan, on nimeltään „К вопросу о рынках при капиталистическом производстве (По поводу статей Ратнера, Ильина и Струве)” („Kysymykseen markkinoista kapitalistisen tuotannon oloissa (Ratnerin, Iljinin ja Struven kirjoitusten johdosta)”). V. I. Lenin vastasi siihen kirjoituksella „Vastaus hra P. Nezhdanoville” (ks. V. I. Lenin. Teokset, 4. osa, ss. 145—150).— 24.
- ⁵⁵ Puhe on Fr. A. Langen kirjasta „*Geschichte des Materialismus und Kritik seiner Bedeutung in der Gegenwart*”, 2 Bände, Leipzig, 1896 („Materialismin historia ja materialismin nykyaikaisen merkityksen arvostelu”, 2 nidettä, Leipzig, 1896).— 24.

⁵⁶ Tarkoitetaan A. Bogdanovin kirjan „Основные элементы исторического взгляда на природу” („Historiallisen luonnonkäsityksen perusaineokset”) arvostelua. Kirja ilmestyi Pietarissa vuonna 1899. Saman tekijän ensimmäinen kirja oli „Краткий курс экономической науки” („Lyyhyt taloustieteen oppikurssi”), josta V. I. Lenin kirjoitti lausunnon ja se julkaistiin „Mir Bozhi” („Maailma”) julkaisun 4. numerossa huhtikuussa 1898 (ks. V. I. Lenin. Teokset, 4. osa, ss. 33—41).

A. Bogdanov (Malinovski, Aleksandr Aleksandrovitsh) (1873—1928) — filosofi, sosiologi, taloustieteilijä, saanut lääkärikoulutuksen. 90-luvulla otti osaa sosialidemokraattiseen kerhotoimintaan. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen yhtyi bolshevikkeihin. Taantumisvuosina (1907—1910) hänestä tuli otzovistien päämies, Leniniä ja puoluetta vastaan toimineen „Vperjod” („Eteenpäin”) ryhmän johtaja. Filosofian alalla yritti luoda oman katsomusjärjestelmänsä, „empiromonismien”, jota Lenin arvosteli ankarasti teoksessaan „Materialismi ja empiriokritisismi” (ilm. 1909).— 24.

⁵⁷ Ks. 38. huomautusta.— 25.

⁵⁸ „Kolmannen lajin kirjallisuus” — illegaalinen marxilainen kirjallisuus.— 25.

⁵⁹ Osoitteenomistajaa ei ole saatu selville.— 27.

⁶⁰ Elokuun 24 (syyskuun 6) pnä Lenin matkusti Nührenbergistä Müncheniin, joka oli valittu paikaksi, jonne Venäjän illegaalisen marxilaisen „Iskra” („Kipinä”) lehden toimituksen oli määrä asettua.— 27.

⁶¹ Puhe on „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisesta liitosta” (ks. 41. huomautusta).— 27.

⁶² Tässä ja alempana on puhe keskusteluista, joita V. I. Leninillä oli „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” erään johtajan, Z. Koppelzonin („Grishinin”) kanssa.— 27.

⁶³ Tarkoitetaan „Työn vapautus” ryhmää.

„Työn vapautus” ryhmä — ensimmäinen venäläinen marxilainen ryhmä, jonka G. V. Plehanov perusti Genevessä (Sveitsi) vuonna 1883. Paitsi Plehanovia ryhmään kuuluivat P. B. Axelrod, L. G. Deutch, V. I. Zaslutsh, V. N. Ignatov. „Työn vapautus” ryhmä teki suuren työn marxilaisuuden levittämiseksi Venäjällä. Se käännähti venäjän kielelle, julkaisi ulkomailla ja levitti Venäjällä marxilaisuuden perustanlaskijain teoksia: Marxin ja Engelsin „Kommunistisen puolueen manifestin”, Marxin teoksen „Palkkatyö ja pääoma”, Engelsin teoksen „Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi” ynnä muita. Plehanov ja hänen ryhmänsä antoivat ankan iskun narodnikkilaisuudelle. „Työn vapautus” ryhmän julkaisemat kaksi venäläisten sosialidemokraattien ohjelmaluonnosta, jotka Plehanov laati vuosina 1883 ja 1885, olivat tärkeä askel Venäjän sosialidemokraattisen puolueen valmistamisessa ja perustamisessa. Suuri mer-

kitys marxilaisten katsomusten levittämisessä oli Plehanovin teoksilla „Социализм и политическая борьба” („Sosialismi ja poliittinen taistelu”) (1883), „Наши разногласия” („Erimielisyytemme”) (1885), „К вопросу о развитии монистического взгляда на историю” („Kysymykseen monistisen historiankäsityksen kehityksestä”) (1895). Mutta „Työn vapautus” ryhmällä oli myös vakavia virheitä: narodnikkilaisten katsomusten jäänteitä; se väheksyi talonpoikaiston vallankumouksellisuutta ja antoi liian suuren merkityksen liberaaliselle porvaristolle. Näistä virheistä saivat alkunsa Plehanovin ja ryhmän toisten jäsenten myöhemmät menshevistiset katsomukset.

VSDTP:n toisessa edustajakokouksessa elokuussa 1903 „Työn vapautus” ryhmä ilmoitti lakkauttavansa toimintansa.

V. I. Lenin osoitti, että „Työn vapautus” ryhmä „loi sosialidemokratialle ainoastaan teoreettisen perustan ja otti ensi askeleen työväenliikettä kohti” (Teokset, 20. osa, s. 269).— 27.

⁶⁴ Tarkoitetaan huhua valmisteilla olleen „Iskra” („Kipinä”) lehden ilmestymisestä.

„Iskra” („Kipinä”) — ensimmäinen yleisvenäläinen illegaalinen marxilainen sanomalehti, jonka Lenin perusti vuonna 1900 ja jolla oli ratkaiseva merkitys työväenluokan vallankumouksellisen marxilaisen puolueen luomisessa.

Koska poliisivainojen vuoksi oli mahdotonta julkaista vallankumouksellista sanomalehteä Venäjällä, Lenin oli jo Siperiassa karkotettuna ollessaan laatinut kaikkia yksityiskohtia myöten harkitun suunnitelman sen julkaisemiseksi ulkomailla. Karkotusajan päätyttyä (tammikuussa 1900) Lenin ryhtyi heti toteuttamaan suunnitelmaansa.

Leniniläisen „Iskran” ensimmäinen numero ilmestyi Leipzigissä joulukuussa 1900, seuraavat numerot ilmestyivät Münchenissä, vuoden 1902 heinäkuusta lähtien Lontoossa ja vuoden 1903 kevästä Genevessä. Suurta apua lehden järjestämisessä (salaisen kirjapainon perustamisessa, venäläisten kirjakkeiden hankkimisessa y.m.) antoivat saksalaiset sosialidemokraatit K. Zetkin, A. Braun y.m., siihen aikaan Münchenissä asunut puolalainen vallankumousmies J. Marchlewski sekä H. Quelch, eräs Englannin sosialidemokraattisen liiton johtajista.

„Iskran” toimitukseen kuuluivat V. I. Lenin, G. V. Plehanov, J. O. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov ja V. I. Zaslutsh. Toimitussihteerinä oli ensin I. G. Smidovitsh-Leman ja sittemmin, vuoden 1901 kevästä, N. K. Krupskaja, joka samalla hoiti „Iskran” ja Venäjän sosialidemokraattisten järjestöjen välisen kirjeenvaihdon. Lenin oli tosiasiallisesti „Iskran” päätoimittaja ja johtaja. Hän kirjoitti „Iskraan” artikkeleja kaikista puolueen rakennustyön ja Venäjän proletariaatin luokkataistelun peruskysymyksistä, käsittelee kansainvälisen elämän tärkeimpiä tapahtumia.

„Iskrasta” tuli puolueen voimia yhteenliittävä, puolueen työntekijöitä kokoava ja kasvattava keskus. Useissa Venäjän kaupungeissa (Pietarissa, Moskovassa, Samarassa y.m.) muodostettiin suuntaukseltaan leniniläis-iskralaisia VSDTP:n ryhmiä ja komiteoita. Iskralaiset järjestöt syntyivät ja toimivat V. I. Leninin oppilaiden ja taistelutovereiden N. E. Baumanin, I. V. Babushkinin,

S. I. Gusevin, M. I. Kalininin, P. A. Krasikovin, G. M. Krzhizhanovskin, F. V. Lengnikin, P. N. Lepeshinskin, I. I. Radtshenkon y.m. välittömällä johdolla.

Leninin aloitteesta ja hänen välittömällä osanotollaan „Iskran” toimitus laati puolueen ohjelman luonnoksen (julkaistiin „Iskran” 21. numerossa) ja valmisti alustavasti VSDTP:n II edustajakokouksen, joka pidettiin heinä— elokuussa 1903. Edustajakokouksen koollekutsumisaikaan mennessä Venäjän sosialidemokraattiset paikallisjärjestöt olivat valtaosaltaan yhtyneet „Iskraan”, hyväksyneet sen taktiikan, ohjelman ja organisaatiosuunnitelman, tunnustaneet sen johtavaksi äänenkannattajakseen. Erikoisessa päätöksessä edustajakokous totesi „Iskran” poikkeuksellisen suuren merkityksen puolueen puolesta käydyssä taistelussa ja julisti sen VSDTP:n Päääänenkannattajaksi. II edustajakokouksessa vahvistettiin toimituskunta, johon tulivat Lenin, Plehanov ja Martov. Puolueen edustajakokouksen päätöksestä huolimatta Martov kieltäytyi osallistumasta toimituskuntaan, ja „Iskran” numerot 46—51 ilmestyivät Leninin ja Plehanovin toimittamina. Sittenmin Plehanov siirtyi menshevismiin kannalle ja vaati ottamaan „Iskran” toimitukseen kaikki vanhat edustajakokouksen jäävämmät menshevikkitoimittajat. Lenin ei voinut suostua siihen ja erosi „Iskran” toimituksesta lokakuun 19 (marraskuun 1) pnä 1903, hänet kooptoitin puolueen Keskuskomiteaan, ja hän ryhtyi sieltä käsin taistelemaan menshevikkiopportunisteja vastaan. № 52 ilmestyi vain Plehanovin toimittamana. Marraskuun 13 (26) pnä 1903 Plehanov kooptoi yksin, loukaten edustajakokouksen tahtoa, „Iskran” toimituskuntaan sen entiset menshevikkitoimittajat. Lehden 52. numerosta lähtien menshevikit tekivät „Iskran” omaksi äänenkannattajakseen.— 28.

⁶⁵ Puhe on „Iskra” („Kipinä”) lehdestä.— 29.

⁶⁶ „*Anti-Credon*” — „Venäjän sosialidemokraattien vastalauseen” Lenin kirjoitti ollessaan karkotettuna elokuussa 1899. Se oli tähdätty „ekonomistien” erään ryhmän (S. N. Prokopovitshin, J. D. Kuskovan y.m.) „Credoa” („Uskontunnustusta”), manifestia vastaan (ks. Teokset, 4. osa, ss. 151—165). Lenin lähetti „Venäjän sosialidemokraattien vastalauseen” ulkomaille „Työn vapautus” ryhmälle. Vuoden 1900 alussa G. V. Plehanov julkaisi tämän „Vastalauseen” kokoelmassa „*Vademecum для редакции „Рабочего Дела”*” („*Vademecum „Rabotsheje Delon”*” („Työväen Asian”) toimitusta varten”).

„*Anti-Credoon*” liitetty jälkilause tarkoittaa „Послесловие от редакции „Рабочего Дела”” („Jälkilauseetta „Rabotsheje Delon” („Työväen Asian”) toimitukselta”).— 29.

⁶⁷ „*Vademecum для редакции „Рабочего Дела”*” („*Vademecum „Rabotsheje Delon”*” („Työväen Asian”) toimitusta varten”). „*Työn vapautus*” ryhmän julkaisema G. V. Plehanovin alkulauseella varustettu kokoelma aineistoja (Geneve, helmikuu 1900) oli suunnattu VSDTP:n riveissä esiintynyttä opportunistia, pääasiallisesti „ekonomismia”, „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaista liittoa” ja sen äänenkannattajaa, aikakauslehti „Rabotsheje Deloa” vastaan.

- Vastaus Vademecumiin* oli „Ответ редакции „Рабочего Дела”” („„Rabotsheje Delon” toimituksen vastaus”), joka julkaistiin „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” toimesta.— 29.
- ⁶⁸ „*Rabotsheje Delo*” („Työväen Asia”) — aikakauslehti, „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” äänenkannattaja. Ilmestyi Genevessä vuoden 1899 huhtikuusta vuoden 1902 helmikuuhun; ilmestyi 12 numeroa (yhdeksän nidettä). „Rabotsheje Delon” toimitus oli „ekonomistien” ulkomainen keskus. „Rabotsheje Delo” kannatti bernsteiniläistä tunnusta: marxilaisuuden „vapaa arvostelu” ja oli opportunistisella kannalla Venäjän sosialidemokratian taktiikka- ja organisaatiokysymyksissä. „Rabotshejedelolaiset” propagoivat sellaisia opportunistisia aatteita kuin proletariaatin poliittisen taistelun alistamista taloudelliselle taistelulle, kumarsivat työväenliikkeen vaistonvaraisuutta ja kiistivät puolueen johtavan merkityksen. Eräs „Rabotsheje Delon” toimittajista V. P. Ivanshin otti osaa avointen „ekonomistien” äänenkannattajan „Rabotshaja Myslin” („Työväen Ajatus”) toimittamiseen, lehden, jolle „Rabotsheje Delo” antoi tukeaan. VSDTP:n II edustajakokouksessa „rabotshejedelolaiset” edustivat puolueen äärioikeistolaista, opportunistista siipeä.— 29.
- ⁶⁹ *Krupskaja, Nadezhda Konstantinovna* (1869—1939) — vanha kommunistisen puolueen jäsen, etevä pedagogi, V. I. Leninin puoliso. Oli vallankumousliikkeessä mukana vuodesta 1890 alkaen. Vuonna 1895 hän liittyi V. I. Leninin perustamaan Pietarin „Taisteluliittoon työväenluokan vapauttamiseksi”. Vuodet 1901—1905 Nadezhda Konstantinovna asui ulkomailla, jossa toimi „Iskra” („Kipinä”) lehden toimitussihteerinä, sittemmin bolshevistisen „Vperjod” („Eteenpäin”) lehden toimitussihteerinä; osallistui VSDTP:n III edustajakokouksen valmisteluun, järjesti bolshevististen keskusten yhteyksiä Venäjällä toimiviin puoluekomiteoihin. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen kaudella toimi Pietarissa puolueen organisaatiotyössä. Vuonna 1907 matkusti uudelleen ulkomaille. Oli bolshevistisen „Proletari” („Proletaari”) lehden toimitussihteerinä.— 31.
- ⁷⁰ (*V. I—n*). *Ivanshin, Vladimir Pavlovitsh* (1869—1904) — „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” äänenkannattajan „Rabotsheje Delo” („Työväen Asia”) julkaisun toimittajia, oli läheisessä yhteydessä myös pietarilaisen „ekonomistien” „Rabotshaja Mysl” („Työväen Ajatus”) lehteen. Kirjoituksissaan hän asetti vastakkain työväen välittömät taloudelliset edut ja sosialidemokraattien poliittiset tehtävät.— 33.
- ⁷¹ *Jakubova, Apollinaria Aleksandrovna* (1870—1917) — osallistui sosialidemokraattiseen liikkeeseen vuodesta 1893. Kuului Pietarin „Taisteluliittoon työväenluokan vapauttamiseksi”, vuosina 1897—1898 oli „ekonomistien” pietarilaisen „Rabotshaja Mysl” („Työväen Ajatus”) lehden järjestäjä. Vuonna 1898 hänet karkotettiin neljäksi vuodeksi Itä-Siperiaan, kesällä 1899 meni maanpakoon. Myötävai-kutti VSDTP:n II edustajakokouksen järjestämiseen ja oli siinä läsnä neuvottelevalla äänioikeudella; puolueen jakaantumisen jäl-keen oli myötämielinen menshevikkejä kohtaan. Vuoden 1905 jälkeen jätti poliittisen toiminnan.— 35.

- ⁷² Puhe on Leninin vastauksesta Plehanoville, joka kysyi Leniniltä neuvoa, miten tuli vastata „ekonomisteille”, jotka olivat pyytäneet avustamaan „Rabotshaja Mysl” („Työväen Ajatus”) lehteään.— 35.
- ⁷³ „Rabotshaja Mysl” („Työväen Ajatus”) — sanomalehti, „ekonomistien” äänenkannattaja, ilmestyi lokakuusta 1897 vuoden 1902 joulukuuhun. Ilmestyi 16 numeroa (Pietari—Berliini—Warsova—Geneve). Sen toimittajina olivat K. M. Tahtarev y.m. Lenin piti „Rabotshaja Myslin” katsomuksia kansainvälisen opportunistin venäläisenä muunnoksena ja arvosteli niitä teoksessaan „Taannehtivaa suuntausta Venäjän sosialidemokratiassa” (ks. Teokset, 4. osa, ss. 236—266), „Iskra” („Kipinä”) lehdessä julkaisemissaan artikkeleissa sekä kirjassaan „Mitä on tehtävä?” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 337—523).— 36.
- ⁷⁴ Tarkoitetaan A. N. Potresovia („ystävä” tarkoittaa niin ikään häntä).— 36.
- ⁷⁵ *Bernsteiniläisyys* — marxilaisuudelle vihamielinen opportunistinen virtaus kansainvälisessä sosialidemokratiassa; se syntyi Saksassa XIX vuosisadan lopulla ja sai nimensä saksalaisen sosialidemokraatin Eduard Bernsteinin mukaan. Bernstein yritti revidoida Marxin vallankumouksellista oppia porvarillisen liberalismien hengessä pyrkien muuttamaan sosialidemokraattisen puolueen pikkuporvarilliseksi sosiaalisten reformien puolueeksi. Tämä suunta sai Venäjällä kannatusta „legaalistien marxilaisten” ja „ekonomistien” keskuudessa.— 37.
- ⁷⁶ *Plehanov, Georgi Valentinovitsh* (1856—1918) — Venäjän ja kansainvälisen työväenliikkeen huomattava toimihenkilö, ensimmäinen marxilaisuuden aatteiden levittäjä Venäjällä, ensimmäisen venäläisen marxilaisen ryhmän, „Työn vapautus” ryhmän perustaja. 1900-luvun alussa Plehanov yhdessä V. I. Leninin kanssa toimitti „Iskra” („Kipinä”) lehteä ja „Zarja” („Sarastus”) julkaisua, osallistui puolueen ohjelman luonnoksen laatimiseen ja VSDTP:n II edustajakokouksen valmisteluun. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen hän asettui sovittelekannalle opportunistisiin nähdyn ja myöhemmin yhtyi menshevikkeihin. Vuosina 1908—1912 Plehanov esiintyi likvidaatoreita vastaan, oli „puoluemies-menshevikkien” ryhmän johdossa. Ensimmäisen maailmansodan aikana (1914—1918) asettui kannattamaan sosialishovinismia ja erkani lopullisesti marxilaisuudesta. Lokakuun sosialistiseen vallankumoukseen Plehanov suhtautui vihamielisesti, mutta ei osallistunut taisteluun Neuvostovaltaa vastaan.— 39.
- ⁷⁷ „Zarja” („Sarastus”) — marxilainen tieteellis-poliittinen aikakausjulkaisu, jota „Iskran” („Kipinän”) toimitus julkaisi Stuttgartissa vuosina 1901—1902. Kaikkiaan ilmestyi neljä numeroa (kolme nidettä): № 1 huhtikuussa 1901 (tosiasiassa maaliskuun 23 p:n uutta lukua), № 2—3 joulukuussa 1901 ja № 4 elokuussa 1902. „Zarja” aikakauslehti arvosteli kansainvälistä ja venäläistä revisionismia, puolusti marxilaisuuden teoreettista perustaa. „Zarjassa” julkaistiin

- näistä kysymyksistä seuraavat Leninin teokset: „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 21—69), ensimmäiset neljä lukua teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 93—149); „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelman” (ks. Teokset, 6. osa, ss. 91—133) sekä G. V. Plehanovin teokset „Критика наших критиков. Ч. I. Г-н П. Струве в роли критика марксовой теории социального развития” („Meidän arvostelijaimme arvostelua. I osa. Hra P. Struve Marxin yhteiskuntakehitysteorian arvostelijana”), „Сант против Канта или духовное завещание г. Бернштейна” („Сант Kantia vastassa eli hra Bernsteinin henkinen testamentti”) y.m.— 40.
- ⁷⁸ Dietz — kustantaja, omisti Stuttgartissa kirjapainon, jossa julkaistiin marxilaista tieteellis-poliittista „Zarja” („Sarastus”) aikakausjulkaisua.
G. m. b. H.— „Gesellschaft mit beschränkter Haftung” („Rajoitetun vastuuntunnon yhtiö”)— Dietzin kirjakustantamo.— 42.
- ⁷⁹ A. N. Potresovin kertoman mukaan se oli D. N. Zhukovski, joka antoi „Iskran” („Kipinän”) julkaisemiseen 1.000 ruplaa.— 43.
- ⁸⁰ Tsaarihallituksen ministerin S. J. Witten salainen kirjelmä „Самодержавие и земство” („Itsevaltius ja zemstvo”), joka oli varustettu P. B. Struven (nimimerkki R. N. S.) esipuheella, julkaistiin illegaalisesti „Zarjan” („Sarastuksen”) toimesta vuonna 1901. Lenin arvosteli ankarasti kirjelmää ja esipuhetta teoksessaan „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 21—69).— 43.
- ⁸¹ Tarkoitetaan M. I. Uljanovaa ja M. T. Jelizarovia.— 43.
- ⁸² Tarkoitetaan J. O. Martovia.— 43.
- ⁸³ Puhe on J. S. Blumenfeldista.
Blumenfeld, Josef Solomonovitsh (s. 1865) — sosialidemokraatti, „Työn vapautus” ryhmän toimelaita työntekijöitä, sittemmin „Iskran” („Kipinän”) järjestön jäsen, ammatiltaan kirjapainolotoja. Hoiti „Työn vapautus” ryhmässä ja „Iskrassa” kirjapainoa ja kuljetuksia. Maaliskuussa 1902 Blumenfeld vangittiin hänen kuljettaessaan iskralaisia painotuotteita, ja hän joutui Kievin vankilaan, josta karkasi elokuussa 1902 ulkomaille. VSDTP:n II edustajakokouksessa tapahtuneen kahtijakaantumisen jälkeen yhtyi menshevikkeihin. Joulukuussa 1903 hänestä tuli menshevistisen „Iskran” toimitussihteerin ja sittemmin hän toimi menshevikkijärjestöissä Venäjällä ja ulkomailta.— 43.
- ⁸⁴ Puhe on puolueen yleisen vappulehden julkaisemisesta vuonna 1901.— 43.
- ⁸⁵ Pariisilaiset — ukromainen „Borba” („Taistelu”) niminen kirjailijaryhmä, joka lukeutui VSDTP:seen; puolueen II edustajakokouksen päätöksellä se laskettiin hajalle. Zürichiläiset — lättiläisiä sosialidemokraatteja, opiskelijoita, jotka asuivat Zürichissä ja hoitivat illegaalisten painotuotteiden kuljetusta Venäjälle.— 44.

⁸⁶ „Заметки на программу „Рабочего Дела”” („Huomautuksia „Rabotsheje Delon” („Työväen Asian”) ohjelmaan”) oli D. Rjazanovin kirjoittama.

Rjazanov, David Borisovitsh (1870—1938) otti 90-luvulta alkaen osaa sosialidemokraattiseen liikkeeseen. Vuonna 1900 matkusti ulkomaille, oli kirjallisen „Borba” („Taistelu”) ryhmän järjestäjä. Tämä ryhmä esiintyi „Iskran” („Kipinän”) laatimaa puolueen ohjelmaa ja puolueen leniniläisiä organisaatioperiaatteita vastaan. VSDTP:n II edustajakokous asettui vastustamaan „Borba” ryhmän osallistumista edustajakokoukseen eikä hyväksynyt ehdotusta, että Rjazanov olisi kutsuttu tämän ryhmän edustajaksi edustajakokoukseen.

Vuonna 1909 Rjazanov oli luennoitsijana „Vperjod” („Eteenpäin”) ryhmäkunnan koulussa Caprin saarella.— 44.

⁸⁷ Tarkoitetaan „Listok „Rabotshego Dela”” („„Rabotsheje Delon” („Työväen Asian”) lehtinen”),— aika ajoin ilmestynyt „Rabotsheje Delo” aikakauslehden liite, jota julkaistiin Genevessä vuoden 1900 kesäkuusta vuoden 1901 heinäkuuhun. Sitä ilmestyi kaikkiaan kahdeksan numeroa.— 44.

⁸⁸ Tarkoitetaan „Iskran” („Kipinän”) berliiniläistä kannatusryhmää.— 45.

⁸⁹ Ks. 62. huomautusta.— 45.

⁹⁰ „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) järjestön muodostivat „Työn vapautus” ryhmän jäsenet ja sen kanssa samoin ajattelevat toukokuussa 1900 „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” hajottua II edustajakokouksessaan ja ryhmän ja sen kannattajain erottua Liitosta.— 45.

⁹¹ Leninin esittämä suunnitelma toteutui lokakuussa 1901, kun perustettiin „Venäjän vallankumouksellisen sosialidemokratian ulkomainen liiga”. Liigaan kuuluivat „Iskra” („Kipinä”) — „Zarja” („Sarastus”) järjestön ulkomainen osasto ja „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) järjestö. Liigan tarkoituksena oli levittää vallankumouksellisen sosialidemokratian aatteita ja edistää taisteluhenkisen sosialidemokraattisen järjestön luomista. Liiga oli „Iskran” järjestön ulkomainen osasto. Se julkaisi muutamia „Bulleiineja” ja kirjasia, m.m. V. I. Leninin kirjasen „Maalaisköyhälistölle” (ks. Teokset, 6. osa, ss. 345—417). VSDTP:n II edustajakokous vahvisti Liigan puolueen ainoaksi ulkomaiseksi järjestöksi, jolla oli sääntöjen mukaiset komitean oikeudet. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen menshevikit pesiytyivät Ulkomaiseen liigaan ja ryhtyivät taistelemaan Leniniä, bolshevikkeja vastaan. Liigan II edustajakokouksessa lokakuussa 1903 he ryhtyivät parhaamaan bolshevikkeja, jolloin Lenin ja hänen kannattajansa lähtivät pois edustajakokouksen istunnosta. Menshevikit vahvistivat Liigalle uudet säännöt, jotka oli tähdätty VSDTP:n II edustajakokouksessa vahvistettuja puolueen sääntöjä vastaan. Siitä lähtien Liiga muodostui menshevismin linnakkeeksi. Oli olemassa vuoteen 1905 saakka.— 45.

- ⁹² *Bauman, Nikolai Ernestovitsh* (1873—1905) — ammattivallankumouksellinen, etevä bolshevikkipuolueen toimihenkilö. Vallankumouksellisen toimintansa hän alkoi 90-luvun alkupuoliskolla. Vuonna 1900 Bauman oli „Iskran” („Kipinän”) järjestön perustajia, vuosina 1901—1902 toimi sen asiamiehenä Moskovassa.— 49.
- ⁹³ Peitenimeä „*Leopold*” ei ole saatu selvitettyksi. Nähtävästi siten on nimitetty N. E. Baumaniin yhteydessä ollutta kuljettajain ryhmää.— 50.
- ⁹⁴ Puhe on „Iskran” („Kipinän”) ulkomaisen järjestön suunnitelmasta (ks. tätä osaa, ss. 45—46).— 51.
- ⁹⁵ „*Borba*” („Taistelu”) ryhmä muodostui Pariisissa kesällä 1900, siihen kuuluivat D. B. Rjazanov, J. M. Steklov (Nevzorov), E. L. Gurevitsh (Danevitsh). „Borba” nimen ryhmä otti toukokuussa 1901. „Borba” ryhmä yritti rakentaa sovintoa Venäjän sosialidemokratian vallankumouksellisen ja opportunistisen suunnan välille, ja teki aloitteen kutsuakseen Geneveen koolle (kesäkuussa 1901) konferenssin, jossa piti olla edustettuina ulkomaisten sosialidemokraattisten järjestöjen: „Iskran” („Kipinän”) ja „Zarjan” („Sarastuksen”) toimitusten, „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) järjestön, Bundin ulkomaisen komitean sekä „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton”. Ryhmä osallistui VSDTP:n ulkomaisten järjestöjen „Yhdistävään” edustajakokoukseen, joka pidettiin Zürichissä (syyskuun 21—22 (lokakuun 4—5) pnä vuonna 1901). Marraskuussa 1901 ryhmä antoi ohjelmaluontoisen „Объявление об изданиях социал-демократической группы „Борьба”” („Julkilausuman sosialidemokraattisen „Borba” ryhmän julkaisuista”). Julkaisuissaan „Borba” ryhmä väaristeli vallankumouksellista marxilaisuuden teoriaa, tulkitsi sitä doktrinäärisessä ja skolastisessa hengessä, suhtautui vihamielisesti puolueen luomisen leniniläisiin organisaatioperiaatteisiin. Ryhmää ei päästetty puolueen II edustajakokoukseen, syystä että se oli luopunut sosialidemokraattisista katsantokannoista ja taktiikasta, harjoitti hajotustoimintaa eikä ollut yhteydessä Venäjän sosialidemokraattisiin järjestöihin. VSDTP:n II edustajakokouksen päätöksen nojalla „Borba” ryhmä laskettiin hajalle.— 51.
- ⁹⁶ „*Liettuan, Puolan ja Venäjän juutalaisten yleinen työväenliitto*” (*Bund*) — perustettiin vuonna 1897 juutalaisten sosialidemokraattisten ryhmien perustavassa kokouksessa Vilnossa; siihen kuului pääasiallisesti Venäjän läntisten alueiden juutalaisia käsityöläisiä, puoleksi proletaarisia aineksia. VSDTP:n I edustajakokouksessa (1898) Bund yhtyi VSDTP:seen „autonomisena järjestönä, joka on itsenäinen vain erikoisesti juutalaista proletariaattia koskeissa kysymyksissä”. Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 14 („НКР edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 14).
- Bund juurrutti Venäjän työväenliikkeeseen nationalismia ja separatismia ja oli opportunistisella kannalla sosialidemokraattisen liikkeen tärkeimmässä kysymyksissä. Sen jälkeen kun VSDTP:n

II edustajakokous hylkäsi Bundin vaatimuksen, että Bund oli tunnustettava juutalaisen proletariaatin ainoaksi edustajaksi, Bund erosi puolueesta. Puolueen IV (Yhdistävän) edustajakokouksen päätöksen perusteella Bund liittyi vuonna 1906 uudelleen VSDTP:seen.

Bundilaiset kannattivat VSDTP:n sisällä aina puolueen opportunistista siipeä („ekonomisteja”, menshevikkejä, likvidaattoreita) ja taistelivat bolshevikkeja ja bolshevismia vastaan. Bolshevikkien ohjelmassa esitetyn kansakuntien itsemääräämisoikeus-vaatimuksen vastapainoksi Bund asetti kansallisen kulttuuriautonomia-vaatimuksen. Stolypinilaisen taantumuksen vuosina Bund asetui likvidaattoruuden kannalle ja otti aktiivisesti osaa puoluevastaisen Elokuun blokin luomiseen. Ensimmäisen, vuosien 1914—1918 maailmansodan aikana bundilaiset olivat sosialishovinismin kannalla. Vuonna 1917 Bund kannatti vastavallankumouksellista Väliaikaista hallitusta ja taisteli Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen vihollisten puolella. Ulkovaltojen toimeenpaneman sotilaallisen interventio ja kansalaissodan vuosina Bundin johto liittyi vastavallankumouksen voimiin. Samaan aikaan Bundin rivijäsenten keskuudessa alkoi tapahtua käänne, ne pyrkivät yhteistoimintaan Neuvostovalian kanssa. Maaliskuussa 1921 Bund lakkautti itse toimintansa, ja osa sen jäsenistä liittyi yleisin perustein VKP(b):n riveihin.— 51.

- ⁹⁷ *Knipovitsh, Lidia Mihailovna* (1856—1920) — ammattivallankumouksellinen. Aloitti vallankumouksellisen toimintansa XIX vuosisadan 70-luvulla, teki laajaa kulttuuri- ja valistustyötä työväen keskuudessa ja esitti huomattavaa osaa „Iskran” („Kipinän”) Venäjällä toimineiden paikallisjärjestöjen välisten yhteyksien järjestämisessä. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen hän oli bolshevikki.— 54.
- ⁹⁸ Leninin suunnitelman mukaan „Iskra” („Kipinä”) piti latioa ulkomailta, puristaa matriisit ja toimittaa ne Venäjälle stereotyyppien valantaa ja lehden painattamista varten.— 54.
- ⁹⁹ Ei ole saatu selville, kenestä on puhe.— 55.
- ¹⁰⁰ *Galperin, L. J. (Konjagin, Roux)* (1872—1951) — sosialidemokraatti, oli vuodesta 1898 alkaen mukana vallankumousliikkeessä. Ollessaan karkotettuna Astrakanin kuvernementissa hän otti yhteyden „Iskran” („Kipinän”) järjestöön ja sen asiamiehenä hänet lähetettiin keväällä 1901 Bakuun, missä hän järjesti VSDTP:n Bakun komiteaa, maanalaisia kirjapainoa sekä illegaalisen kirjallisuuden kuljetuksia ulkomailta ja sen levittämistä Venäjällä.— 56.
- ¹⁰¹ Ks. tätä osaa, s. 54.— 56.
- ¹⁰² ZZ — *Lalajants, Isaak Hristoforovitsh* (1870—1933) — sosialidemokraatti; vuonna 1900 hän oli illegaalisen sosialidemokraattisen „Juzhnyi Rabotshi” („Etelän Työläinen”) sanomalehden toimittaja, hänet vangittiin ja vuonna 1902 karkotettiin Siperiaan, mistä pakeni ulkomaille. Genevessä hän hoiti leniniläisen „Iskran” („Kipinän”) kirjapainoa.— 56.

- ¹⁰³ Lenin tarkoittaa tapausta, jolloin hän kävi I. H. Lalajantsin kanssa Moskovan taiteellisessa teatterissa ja josta hän kirjoitti M. A. Ujanovalle kirjeessään 20. II. 1901.— 56.
- ¹⁰⁴ *Berdjajev, Nikolai Aleksandrovitsh* (1874—1948) — taantumuksellinen filosofi, idealisti, sanomalehtimies.
Tässä tarkoitetaan N. Berdjajevin kirjoitusta „Борьба за идеализм” („Taistelu idealismin puolesta”), joka julkaistiin „Mir Bozhi” („Maailma”) aikakauslehden 6. numerossa v. 1901.— 59.
- ¹⁰⁵ *Struvefreundliche Partei* (Struve-ystävällinen puolue) — A. N. Potresov ja V. I. Zasulitsh.— 59.
- ¹⁰⁶ Tarkoitetaan kirjoja: N. Shahovskoi. „Сельскохозяйственные отхожие промыслы” („Vieraspaikkalaiset maatalousansiotyöt”), Moskova, 1896; N. I. Tezjakov. „Сельскохозяйственные рабочие и организация за ними санитарного надзора в Херсонской губернии. (По материалам лечебно-продовольственных пунктов в 1893—1895 гг.) (Доклад XIII губернскому съезду врачей и представителей земских управ Херсонской губернии)” („Maataloustyöläiset ja heitä koskeva saniteettivalvonta Hersonin kuvernementissa. (Lääkintä- ja elintarvikeasemien toiminnasta v.v. 1893—1895 saatujen aineistojen mukaan) (Hersonin kuvernementin lääkärin ja zemstvohallintojen edustajain XIII kuvernementin kokoukselle tehty selostus)”, Herson, 1896.— 59.
- ¹⁰⁷ Witten „kirjelmään” liitetyn alkulauseen kirjoittaja oli P. B. Struve. Lenin „haukkui” Struven alkulauseetta „Zemstvon vainoojat ja liberalismin Hannibalit” artikkelinsa V luvussa (ks. Teokset, 5. osa, ss. 51—62).— 60.
- ¹⁰⁸ V. I. Leninin kirjoitus „*Mistä on alettava?*” julkaistiin „Iskra” („Kipinä”) lehden 4. numeron pääkirjoituksena (ks. Teokset, 5. osa, ss. 1—13).— 60.
- ¹⁰⁹ *Zederbaum, Sergei Osipovitsh* (1879—1939) — tuli mukaan sosialidemokraattiseen liikkeeseen vuonna 1898. Toimi „Iskran” („Kipinän”) painotuotteiden kuljetuksen järjestäjänä, hoiti niiden kuljetusta ulkomailta. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen hän oli aktiivinen menshevikki.— 61.
- ¹¹⁰ „*Juzhnyi Rabotshi*” („Etelän Työläinen”) — sosialidemokraattinen lehti, jota samanniminen ryhmä julkaisi illegaalisesti tammikuusta 1900 huhtikuuhun 1903. Ryhmä hajotettiin puolueen II edustajakokouksen päätöksen nojalla.— 61.
- ¹¹¹ „*Sotsialist*” („Sosialisti”) ryhmä — poliittiselta kokoomukseltaan kirjava ryhmä, joka muodostui kesällä 1900 Pietarissa.— 64.
- ¹¹² Ks. V. I. Lenin, „*Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat*” ” (Teokset, 5. osa, ss. 93—211).— 66.

- ¹¹³ Tarkoitetaan Leninin artikkelia „Zemstvov vainoojat ja liberalismiin Hannibalit” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 21—69).— 66.
- ¹¹⁴ „*Volnoje Slovo*” („Vapaa Sana”) — ensin viikkolehti, sitten 37. numerosta lähtien kerran kahdessa viikossa ilmestynyt aikakauslehti, jota julkaistiin Genevessä vuosina 1881—1883; kaikkiaan ilmestyi 62 numeroa. Lenin mainitsee „*Volnoje Slovo*sta” artikkelissaan „Zemstvov vainoojat ja liberalismiin Hannibalit” (Teokset, 5. osa, ss. 39—40).— 67.
- ¹¹⁵ Die Mark. Anhang zu „Die Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft”. Vierte unveränderte Auflage. Zürich. 1894. (Markki — „Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi” teoksen liite. Neljäs muuttamaton painos. Zürich. 1894).— 67.
- ¹¹⁶ „*Die Neue Rheinische Zeitung*” („Uusi Reinin Lehti”) — ilmestyi Kölnissä kesäkuun 1 päivästä 1848 toukokuun 19 päivään 1849. Lehden johdossa olivat K. Marx ja F. Engels, päätoimittajana K. Marx. „Ei ainoallakaan saksalaisella lehdellä ole ollut — ei sitä ennen eikä sen jälkeen — sellaista valtaa ja vaikutusta eikä sellaista taitoa sähköistää proletaarijoukkoja kuin „Uudella Reinin Lehdellä””, Engels kirjoitti (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, Petroskoi 1959, s. 300). Kirjoituksessa „Karl Marx” Lenin sanoo tätä lehteä „vallankumouksellisen proletariaatin parhaaksi, vertaansa vailla olevaksi äänenkannattajaksi” (ks. Teokset, 21. osa, ss. 29—77).— 68.
- ¹¹⁷ Ks. tätä osaa, ss. 39—40.— 70.
- ¹¹⁸ Ks. 106. huomautusta.— 71.
- ¹¹⁹ A. M. Kalmykovalla oli Pietarissa kirjavarasto; sosialidemokraatit käyttivät kirjavarastoa salaisena kohtauspaikkanaan.— 71.
- ¹²⁰ Tarkoitetaan V. Kulemanin kirjaa „*Профессиональное движение. Очерк профессиональной организации рабочих и предпринимателей во всех странах*”, СПб, 1901. („Ammatillinen liike. Katsaus kaikkien maiden työläisten ja työnantajain ammatilliseen järjestyneisyyteen”, Pietari, 1901).— 71.
- ¹²¹ Ks. tätä osaa, ss. 67—68.— 71.
- ¹²² Lenin kirjoitti artikkelin „*Агритариксымыс жа „Мархин арвостели-жат”*” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 93—211).— 71.
- ¹²³ *Dragomanov, Mihail Petrovitsh* (1841—1895) — ukrainalainen historioitsija, kansatieteilijä ja sanomalehtimies, porvarillisen liberalismiin edustaja, Kievin yliopiston dosentti; kirjoitteli liberaaliin aikakauslehtiin.— 71.
- ¹²⁴ Puhe on F. Engelsin artikkelista „*Zur Kritik des sozialdemokratischen Programmwurfes 1891*”. „*Die Neue Zeit*” 1901—1902, Jahrgang XX. I. Band, № 1, S. 5. („Vuoden 1891 sosialidemokraattisen

ohjelman luonnoksen arvostelua”, „Uusi Aika” 1901—1902, XX vuosikerta, I. nide, № 1, s. 5.)—73.

- ¹²⁵ Lenin puhuu aineistoista artikkelia varten, jonka hän kirjoitti „Zarjan” („Sarastuksen”) 2.—3. numeroon, otsakkeella „Katsaus maan sisäisiin asioihin” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 241—291).—73.
- ¹²⁶ Puhe on Leninin matkasta Zürichiin VSDTP:n ulkomaisten järjestöjen: „Iskran” („Kipinän”) — „Zarjan” („Sarastuksen”), „Sotsial-Demokratian” („Sosialidemokraatin”) (johon kuului myös „Työn vapautus” ryhmä), „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton”, Bundin ja „Borba” ryhmän „yhdistävään” edustajakokoukseen. Kokous pidettiin syyskuun 21—22 (lokakuun 4—5) pnä 1901.—73.
- ¹²⁷ Lenin tarkoittaa kirjaa „Mitä on tehtävää? Liikkeemme päivänpolttavia kysymyksiä” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 337—523).—73.
- ¹²⁸ Lenin puhuu tässä Engelsin artikkelista „Zur Kritik des sozialdemokratischen Programmwurfes 1891” („Vuoden 1891 sosialidemokraattisen ohjelman luonnoksen arvostelua”), joka julkaistiin „Neue Zeit” lehden („Uusi Aika”) 1. numerossa lokakuun 2 pnä 1901, ja Kautskyn artikkelista „Die Revision des Programms der Sozialdemokratie in Oesterreich” („Itävallan sosialidemokratian ohjelman tarkistus”), joka julkaistiin „Neue Zeit” lehden 3. numerossa lokakuun 16 pnä 1901.—74.
- ¹²⁹ Puhe on kirja-arvostelusta „Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle. Herausgegeben von Franz Mehring. I. Gesammelte Schriften von Karl Marx und Friedrich Engels. Von März 1841 bis März 1844”. Stuttgart, Verlag von I. H. W. Dietz Nachfolger, 1902. („Karl Marxin, Friedrich Engelsin ja Ferdinand Lassallen kirjalliseen perinnösti, toimittanut Franz Mehring. I osa. Karl Marxin ja Friedrich Engelsin teoksia. Maaliskuu 1841—maaliskuu 1844”. I. H. W. Dietzin perillisten kustannusliike. Stuttgart, 1902).—74.
- ¹³⁰ „Svoboda” („Vapaus”) — aikakausjulkaisu, jota samanniminen toukokuussa 1901 muodostunut ja „vallankumouksellisen-sosialistiseksi” itseään nimitänyt ryhmä julkaisi Sveitsissä vuosina 1901—1902. Ilmestyi kaksi numeroa: № 1 v. 1901 ja № 2 v. 1902. „Svoboda” ryhmällä ei ollut „pysyviä, vakavia aatteita, ohjelmaa, taktiikkaa, järjestöä eikä joukkoihin juontuvia juuria” (V. I. Lenin. Teokset, 20. osa, s. 350). „Svoboda” ryhmä propagoi julkaisuissaan „ekonomismin” ja terrorismin aatteita ja kannatti „Iskraa” („Kipinää”) vastaan toimivia ryhmiä Venäjällä. Ryhmä lakkautti toimintansa vuonna 1903.—74.
- ¹³¹ Nimetyt viisi paikkaa merkitsevät, minne tämä kirje oli lähetettävä. Neljännellä kohdalla Lenin tarkoittaa Tverin sos.-dem. järjestöä, jolle kirje lähetettiin A. Bakuninin osoitteella. Viimeinen 5. kohta, jonka Lenin on pannut lainausmerkkeihin, merkitsee erään „Iskran” („Kipinän”) edustajan Venäjältä lähettämää kirjettä. Lenin

- julkaisi tämän kirjeen kokonaisuudessaan artikkelissaan „Keskustelu ekonomismien puolustajien kanssa” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 303—310). Tällä kohdalla Lenin tarkoitti sitä „Iskran” edustajaa, joka oli lähettänyt hänelle mainitun kirjeen.— 76.
- ¹³² „Ulkomailla tapahtuneella selkkauksella” Lenin tarkoittaa „Iskran” ja „Sotsial-Demokrat” järjestön edustajain poistumista VSDTP:n ulkomaisten järjestöjen „yhdistävästä” edustajakokouksesta.— 76.
- ¹³³ Puhe on Leninin teoksesta „Mitä on tehtävä?”— 76.
- ¹³⁴ *Smidovitsh, Inna Germogenovna* — sosialidemokraatti, iskralainen. Smidovitsh hoiti „Iskran” („Kipinän”) toimitussihteerin tehtäviä „Iskran” perustamisesta aina siihen saakka, kunnes N. K. Krupskaja saapui Geneveen huhtikuussa 1901; ja sittemmin hän hoiti kirjallisuuden kuljetusta rajan yli.— 78.
- ¹³⁵ „*Vperjod*” („Eteenpäin”) — „ekonomistisen” suunnan sanomalehti; julkaistiin Kieivissä vuosina 1896—1900.— 78.
- ¹³⁶ *Goldmann, L. I.* (1877—1938) — osallistui vallankumousliikkeeseen vuodesta 1893. Vuonna 1900 matkusti ulkomaille, missä yhtyi „Iskra”-järjestöön. Toukokuussa 1901 järjesti Kishinevissä illegaalisen kirjapainon, jossa painettiin „Iskra” („Kipinä”) lehteä ja muita sosialidemokraattisia julkaisuja. Vuonna 1902 hänet vangittiin; vuonna 1905 Goldmann pakeni karkotusalueelta; toimi menshevistisen „Iskran” toimitussihteerinä.— 79.
- ¹³⁷ Kishinevissä järjestettiin „Iskran” („Kipinän”) salainen kirjapaino, jossa julkaistiin eräitä lehden numeroita Venäjällä levitettäväksi. Kirjeessä Lenin tarkoittaa sitä, että ilmoitettaisiin „Iskran” 10. numeron painattamisesta Kishinevin kirjapainossa.— 79.
- ¹³⁸ Puhe on nähtävästi I. B. Basovskista, joka elokuussa 1901 järjesti Kieivissä ulkomailta tulevan iskralaisen kirjallisuuden edelleen postittamisen. Tämän ekspedition kautta postitettiin paikkakunnille myös kaikki, mitä Kishinevin kirjapaino julkaisi.— 79.
- ¹³⁹ „Iskran” („Kipinän”) 13. numerossa joulukuun 20 p:nä 1901 julkaisiin Leninin kirjoittama pääkirjoitus „*Mielenosoitusten alku*” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 312—315).— 79.
- ¹⁴⁰ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, Petroskoi 1959, ss. 26—27.— 80.
- ¹⁴¹ Puhe on kirjasta „*Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. Begründet von Bruno Hildebrand. Herausgegeben von Dr. J. Conrad Prof. in Halle*” („Kansantaloudelliset ja tilastolliset vuosikirjat. Perustanut Bruno Hildebrand. Toimittanut Hallen professori J. Conrad”).— 80.
- ¹⁴² „*Torgovo-Promyshlennaja Gazeta*” („Kauppa- ja Teollisuuslehti”)— jokapäiväinen hallituksen äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuo-

- desta 1893 vuoden 1918 syyskuuhun. Lehdessä julkaistiin tilastoaineistoja ja suhdannekatsauksia teollisuuden, kaupan, maatalouden ja finanssiasiaien alalta.— 80.
- ¹⁴³ Puhe on Leninin kirjoituksesta „*Venäjän sosialidemokratian agraari-ohjelma*” (ks. Teokset, 6. osa, ss. 91—133).— 82.
- ¹⁴⁴ Puhe on Leninin „*Venäjän sosialidemokratian agraariohjelma*” artikkelin käsikirjoituksen sivuista (ks. Teokset, 6. osa, ss. 124—125).— 82.
- ¹⁴⁵ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 6. osa, s. 128.— 83.
- ¹⁴⁶ Komission luonnoksen teksti oli sen sovittelukomission työn tulosta, jonka „Iskra” lehden toimitus nimitti laatimaan VSDTP:n yhtenäistä ohjelmaluonnosta Leninin ja Plehanovin aikaisemmin laatimien luonnosten pohjalla. „Iskran” („Kipinän”) toimituksen jäsenten oli tehtävä huomautuksensa sovittelukomission ohjelmaluonnokseen ja tämän komission oli laadittava lopullinen ohjelmaluonnos. Komission luonnos vahvistettiin „Iskran” toimituksen jäsenen neuvottelukokouksessa Zürichissä huhtikuun 14 p:nä 1902, Leninin poissaollessa.— 84.
- ¹⁴⁷ Ei ole saatu selville, kenestä tässä on puhe.— 85.
- ¹⁴⁸ Puhe on Leninin artikkelista „*Venäjän sosialidemokratian agraari-ohjelma*” (ks. Teokset, 6. osa, ss. 91—133).— 85.
- ¹⁴⁹ Lenin tarkoittaa „Iskran” („Kipinän”) toimituksen muuttoa Münchenistä Lontooseen.— 86.
- ¹⁵⁰ Krzhizhanovski, *Gleb Maksimilianovitsh* (1872—1959) — Kommunistisen puolueen vanhimpia toimihenkilöitä, tunnettu neuvostoliedemies, voimatalousinsinööri; yhtyi vallankumousliikkeeseen vuonna 1893; joulukuussa 1895 hänet vangittiin ja karkotettiin kolmeksi vuodeksi Siperiaan. Palattuaan vuonna 1901 karkotusalueelta hän asettui Samaraan, missä muodostettiin iskralainen keskus Krzhizhanovskin ottaessa siihen osaa mitä läheisimmin. Syksyllä 1902 Krzhizhanovski kuului VSDTP:n II edustajakokousta valmistelemaan muodostettuun Organisaatiokomiteaan. Edustajakokouksessa hänet valittiin poissaolevana puolueen Keskuskomiteaan. Hän otti toimekaasti osaa vuosien 1905—1907 vallankumoukseen.— 87.
- ¹⁵¹ „*Sasha*” — peitenimi, jota käytettiin merkitsemään VSDTP:n komiteain konferenssia, mikä pidettiin Belostokissa maaliskuun 23—28 (huhtikuun 5—10) p:nä 1902. Konferenssissa muodostettiin Organisaatiokomitea järjestämään puolueen II edustajakokouksen koolle kutsumista.— 87.
- ¹⁵² Lenin tarkoittaa puolueen II edustajakokouksen valmistelua.— 88.
- ¹⁵³ Tarkoitetaan huomautuksia, joita Plehanov teki Leninin kirjoitukseen „*Venäjän sosialidemokratian agraariohjelma*”.— 89.

¹⁵⁴ Lenin tarkoittaa puolueohjelman luonnoksen laatimisen yhteydessä alkaneita erimielisyyksiä. Ohjelmaluonnosta käsiteltiin ensimmäisen kerran „Iskran” („Kipinän”) toimitusneuvottelussa Münchenissä tammikuun 8 (21) p:nä 1902. Tässä neuvottelukokouksessa Lenin arvosteli Plehanovin laatimaa ensimmäistä ohjelmaluonnosta ja esitti sitä koskevat korjaus- ja parannusehdotuksensa.— 90.

¹⁵⁵ *Sosialistivallankumoukselliset* (eserrät) — pikkuporvarillinen puolue Venäjällä. Se syntyi vuosien 1901—1902 vaihteessa erilaisten narodnikkilaisten ryhmien ja kerhojen („Sosialistivallankumouksellisten liiton”, „Sosialistivallankumouksellisten puolueen” y.m.) yhdistymisen tuloksena. Sen virallisiksi äänenkannattajiksi tulivat sanomalehti „Revoljutsionnaja Rossija” („Vallankumouksellinen Venäjä”) (1900—1905) ja aikakausjulkaisu „Vestnik Russkoi Revoljutsii” („Venäjän Vallankumouksen Sanomat”) (1901—1905). Eserrien katsomukset olivat narodnikkilaisuuden ja revisionismin aatteiden eklektinen sekoitus; eserrät yrittivät paikata „narodnikkilaisuuden reikiä” „marxilaisuuden opportunistisen muoti-„kritiikin” paikoilla”, kuten Lenin sanoi (Teokset, 9. osa, s. 297). Eserrät eivät nähneet luokkeroa proletariaatin ja talonpoikaiston välillä, hämärsivät talonpoikaiston keskuudessa tapahtuvan luokkajakaantumisen ja talonpoikaiston sisäiset ristiriidat, kiistivät proletariaatin johtavan osuuden vallankumouksessa. Yksilöterroritaktiikka, jota eserrät propagoivat itsevaltiustavastaisen taistelun perusmenetelmänä, aiheutti suurta vahinkoa vallankumousliikkeelle, vaikeutti joukkojen järjestämistä vallankumoustaisteluun.

Eserrien agraariohjelma edellytti maan yksityisomistuksen hävittämistä ja maiden siirtämistä maayhteisöille tasasuhtaiseen käyttöön sekä kaikenmuotoisen osuustoiminnan kehittämistä. Tässä ohjelmassa, jota eserrät yrittivät selittää „maiden sosialisoimis”-ohjelmaksi, ei ollut mitään sosialistista, koska yksinomaan maan yksityisomistuksen hävittäminen ei vielä voi tehdä loppua pääoman vallasta eikä joukkojen kurjuudesta, kuten Lenin osoitti. Eserrien agraariohjelman reaalisena ja historiallisesti edistykellisenä sisältönä oli tilanherrain maankäytön likvidoimiseen tähtäävä taistelu. Tämä vaatimus heijasti objektiivisesti talonpoikaiston etuja ja pyrkimyksiä vallankumouksen porvarillis-demokraattisessa vaiheessa.

Bolshevikkipuolue paljasti sen, että eserrät yrittivät naamioitua sosialisteiksi, taisteli sitkeästi eserrejä vastaan vaikutusvallasta talonpoikaiston keskuudessa, osoitti, että heidän yksityisterroritaktiikkansa on vahingollista työväenliikkeelle. Samalla kuitenkin bolshevikit tekivät tietyillä ehdoilla väliaikaisia sopimuksia eserrien kanssa taistelussa tsarismia vastaan.

Talonpoikaisto oli luokkakokoomukseltaan kirjavaa, ja sen vuoksi eserräpuolue oli poliittisesti ja aatteellisesti epävakaa sekä järjestöllisesti hajanainen, horjui alinomaan liberaalisen porvariston ja proletariaatin välillä. Jo Venäjän ensimmäisen vallankumouksen vuosina lohkesi eserräpuolueesta oikeistosiipi, joka perusti legaalisena „Kansansosialistisen työpuolueen” (enessät), joka oli katsoimuksiltaan lähellä kadetteja, sekä „vasemmisto”-siipi, joka muotoutui puolittain anarkistiseksi „maksimalistien” liitoksi. Stolypinin aikaisella taantumuskaudella eserräpuolue joutui aatteellisesti ja organi-

satorisesti täysin rappiölle. Ensimmäisen maailmansodan vuosina eserrien enemmistö oli sosialishovinisin kannalla.

Sitten kun vuoden 1917 helmikuun porvarillis-demokraattinen vallankumous oli voittanut, eserrät yhdessä menshevikkien ja kadettien kanssa olivat porvariston ja tilanherrojen vastavallankumouksellisen Väliaikaisen hallituksen perustukena ja puolueen johtohenkilöt (Kerenski, Avksentjev, Tshernov) kuuluivat Väliaikaiseen hallitukseen. Eserräin „vasemmisto”-siipi muodosti marraskuun lopulla 1917 itsenäisen „vasemmisto”-eserrien puolueen. Pyrkien säilyttämään vaikutustaan talonpoikaiston joukoissa, „vasemmisto-eserrät” tunnustivat muodollisesti Neuvostovallan ja ryhtyivät sopimussuhteisiin bolshevikkien kanssa, mutta aloittivat kohta taistelun Neuvostovaltaa vastaan.

Ulkomaiden toimeenpaneman sotilaallisen intervention ja kansalaissodan vuosina eserrät tekivät vastavallankumouksellista myrskyä, tukivat aktiivisesti interventtejä ja valkokaartilaiskannalaisia, osallistuivat vastavallankumouksellisiin salaliittoihin, järjestelivät terroritekoja Neuvostovaltion ja Kommunistisen puolueen johtohenkilöitä vastaan. Kansalaissodan päättymisen jälkeen eserrät jatkoivat Neuvostovaltiota vastaan tähdättyä vihamielistä toimintaansa maan sisällä ja valkokaartilaisemigranttien leirissä.— 91.

¹⁵⁶ V. I. Lenin ei tavannut M. A. Uljanovaa ja A. I. Jelizarovaa Saksassa, vaan Loguivyssä (Ranska).— 91.

¹⁵⁷ *Leiteisen, Gabriel Davidovitsh* (1874—1919) — sosialidemokraatti, iskralainen, „Iskran” („Kipinän”) ja „Zarjan” („Sarastuksen”) avustaja. Vallankumouksellisen toimintansa hän aloitti 90-luvulla; vuosisadan alussa siirtyi maanpakoon ulkomaille, jossa liittyi „Työn vapautus” ryhmään, ja sittemmin hänet hyväksyttiin myös „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” jäseneksi. VSDTP:n kahtiajaon jälkeen yhtyi bolshevikkeihin; toimi „Vperjod” („Eteenpäin”) lehden, „Proletarin” („Proletaarin”) ja muiden bolshevististen äänenkannattajien avustajana.— 92.

¹⁵⁸ Puhe on Leninin kirjasta „Mitä on tehtävä?”.— 92.

¹⁵⁹ Kirjeen osoitteenomistajaa ei ole saatu selville.— 94.

¹⁶⁰ Ks. Leninin kirjaa „Mitä on tehtävä?” (Teokset, 5. osa, ss. 457—459).— 94.

¹⁶¹ *Noskov, Vladimir Aleksandrovitsh* (1878—1913) — sosialidemokraatti. 90-luvun jälkipuoliskolla liittyi Pietarin „Taisteluliittoon työväenluokan vapauttamiseksi”. Huhtikuussa 1902 osallistui Züri-chissä pidettyyn „Iskran” („Kipinän”) toimituskunnan neuvottelukokoukseen, jossa käsiteltiin puolueen ohjelman luonnosta. Vuosina 1902—1903 järjesteli illegaalisen sosialidemokraattisen kirjallisuuden kuljetusta Venäjälle, otti osaa VSDTP:n II edustajakokouksen järjestämiseen. VSDTP:n II edustajakokouksessa hän oli bolshevikki ja hänet valittiin Keskuskomitean jäseneksi; edustajakokouksen jälkeen asetui sovittelukannalle menshevikkeihin nähden; vastusti III edustajakokouksen koollekutsumista.— 97.

- ¹⁶² „*Osvobozhdenije*” („Vapautus”) — kerran kahdessa viikossa ilmestynyt aikakauslehti, joka ilmestyi ulkomailla vuoden 1902 kesäkuusta vuoden 1905 lokakuuhun P. B. Struven toimittamana. Aikakauslehti oli venäläisen liberaalisen monarkistiporvariston äänenkannattaja. Vuonna 1903 sen ympärille ryhmittyi (ja tammikuussa 1904 muodostui) liberaalis-monarkistinen „*Sojuz osvobozhdenija*” („Vapautusliitto”), joka toimi vuoden 1905 lokakuuhun saakka. „*Osvobozhdenijelaiset*” muodostivat yhdessä perustuslaillisten zemsत्वomiesten kanssa lokakuussa 1905 perustetun kadettipuolueen, Venäjän johtavimman porvaripuolueen, ydinjoukon.— 99.
- ¹⁶³ Tarkoitetaan „*Borba*” ryhmän jäseniä (ks. 95. huomautusta).— 99.
- ¹⁶⁴ Puhe on „*VSDTP:n Pohjoisesta liitosta*”. Liittoon kuuluivat Vladimirin, Jaroslavlin ja Kostroman (sittemmin myös Tverin) kuvernementtien sosialidemokraattiset järjestöt. Vuonna 1901 liitto otti yhteyden leniniläiseen „*Iskraan*” („*Kipinä*”).— 100.
- ¹⁶⁵ *Levin, J. J.* (synt. 1873) — sosialidemokraatti, „*Juzhnyi Rabotsi*” („*Etelän Työläinen*”) ryhmän johtohenkilöitä, kuului „*Juzhnyi Rabotsi*” („*Etelän Työläinen*”) lehden toimitukseen. VSDTP:n II edustajakokousta valmistelleen Organisaatiokomitean Pihkovan neuvottelukokouksessa (marraskuu 1902) hänet nimitettiin OK:n jäseneksi. Edustajakokouksessa oli keskustan kannalla; edustajakokouksen jälkeen yhtyi menshevikkeihin.— 101.
- ¹⁶⁶ *Krasnuha, V. P.* (1868—1913) — sosialidemokraatti, iskralainen; Krasnuha toimi vuodesta 1899 Pietarin sosialidemokraattisessa järjestössä; huhtikuun alussa 1902 oli Pietarin „*Taisteluliiton*” edustajana Belostokin konferenssissa. Marraskuussa 1902 osallistui Pihkovan neuvottelukokoukseen, jossa hänet vahvistettiin Organisaatiokomitean jäseneksi.
- Stasova, Jelena Dmitrijevna* (synt. 1873) — yksi vanhimpia valankumousliikkeen toimihenkilöitä. Bolshevikkipuolueen jäsen vuodesta 1898. Vuosina 1902—1903 hän oli Pietarin komitean jäsen.— 103.
- ¹⁶⁷ „*Vyshibalo*” („*Ulosheittäjä*”) — Pietarin „ekonomistien” johtaja Tokarev. Tokarev oli Pietarin „*Taisteluliiton*” jäsen ja esitti vastalauseensa, kun Pietarin komitea heinäkuussa ilmoitti, että „*Iskra*” („*Kipinä*”) ja „*Zarja*” („*Sarastus*”) tunnustetaan Venäjän sosialidemokratian johtaviksi äänenkannattajiksi. Hän vaati niin ikään „*Iskran*” Venäjän-järjestön edustajan erottamista Pietarin „*Taisteluliiton*” komiteasta.— 103.
- ¹⁶⁸ Puhe on VSDTP:n Pietarin komitean heinäkuussa tekemästä ilmoituksesta, jossa komitea sanoi olevansa solidaarinen „*Iskra*” („*Kipinä*”) lehden ja „*Zarja*” („*Sarastus*”) aikakausjulkaisun kanssa ja tunnusti ne Venäjän sosialidemokratian johtaviksi äänenkannattajiksi. Ilmoitus julkaistiin erillisenä julisteena heinäkuussa 1902 ja painettiin sitten „*Iskran*” 26. numerossa lokakuun 15 pnä 1902.— 104.

- ¹⁶⁹ *Krasikov, Pjotr Ananjevitsh* (1870—1939) — ammattivallankumouksellinen, bolshevikki. Aloitti vallankumouksellisen toimintansa v. 1892. Liittyi „Iskran” („Kipinän”) järjestöön v. 1900. VSDTP:n II edustajakokousta valmistelemaan muodostetun Organisaatiokomitean Pihkovon neuvottelukokouksessa (marraskuu 1902) hänet nimettiin OK:n jäseneksi. VSDTP:n II edustajakokouksessa kuului bolshevikkeihin. Edustajakokouksen jälkeen otti toimeliaasti osaa taisteluun menshevikkejä vastaan. Elokuussa 1904 oli mukana 22 bolshevikin neuvottelukokouksessa, joka pidettiin Genevessä. Otti aktiivisesti osaa vuosien 1905—1907 vallankumoukseen.— 105.
- ¹⁷⁰ Tarkoitetaan „Iskran” („Kipinän”) toimituskunnan neuvottelukokousta, johon osallistui VSDTP:n Pietarin komitean, „Iskran” Venäjän-järjestön ja „VSDTP:n Pohjoisen liiton” edustajia. Neuvottelukokous pidettiin elokuun 2 (15) p:nä 1902. Neuvottelukokouksessa muodostettiin puolueen II edustajakokousta valmistelevan Organisaatiokomitean iskralainen ydinryhmä.— 105.
- ¹⁷¹ Tarkoitetaan V. P. Krasnuhaa ja P. A. Krasikovia.— 105.
- ¹⁷² Leninin aloitteesta muodostettiin marraskuussa 1902 Sosialidemokraattisten komiteain neuvottelukokouksessa Pihkovassa uusi Organisaatiokomitea. Iskralaisilla oli valtaenemmistö tässä uudessa OK:ssa.
Leninin johdolla OK suoritti suuren työn valmistelemalla puolueen II edustajakokousta.— 105.
- ¹⁷³ „Fjokla” — „Iskran” („Kipinän”) toimituksen salanimi.— 107.
- ¹⁷⁴ Tarkoitetaan Bundia. (Ks. 96. huomautusta).— 107.
- ¹⁷⁵ Puhe on *II Internationalen Amsterdamin kongressista*, joka oli määrä pitää vuonna 1903. Kongressi pidettiin elokuun 14—20 p:nä 1904.— 108.
- ¹⁷⁶ Tarkoitetaan Leninin „*Kirjettä toverille organisaatiotehtävistämme*” (ks. Teokset, 6. osa, ss. 215—235).— 108.
- ¹⁷⁷ Puhe on Plehanovin artikkelista, joka oli tähdäty eserräin „*Vestnik Russkoi Revoljutsii*” („Venäjän Vallankumouksen Sanomat”) aikakauslehdessä julkaistua K. Tarasovin (N. S. Rusanovin salanimi) kirjoitusta vastaan.— 110.
- ¹⁷⁸ „*Revoljutsionnaja Rossija*” („Vallankumouksellinen Venäjä”) — eserrien illegaalinen sanomalehti, jota „Socialistivallankumouksellisten liitto” julkaisi Venäjällä loppuvuodesta 1900 lähtien. Tammi-kuusta 1902 vuoden 1905 joulukuuhun saakka se ilmestyi ulkomailla (Genevessä) eserräpuolueen virallisena äänenkannattajana.— 111.
- ¹⁷⁹ „*Zhizniläiset*” — aikakauslehti „*Zhiznin*” („Elämän”) (ks. 40. huomautusta) toimituksen jäsenet.— 111.
- ¹⁸⁰ Ei ole saatu selville, kenestä on puhe.— 112.

- ¹⁸¹ *Lavrov, V. I.* — sosialidemokraatti, iskralainen; oli marraskuusta 1902 lähtien palon varalta J. D. Stasovan sijaisena Pietarin komiteassa.— 113.
- ¹⁸² *„Rabotshaja organizatsija”* („Työväenjärjestö”) — „ekonomismin” kannattajain järjestö, muodostui Pietarissa kesällä 1900. Syksyllä 1900 *„Rabotshaja organizatsija”* ja *„Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi”* yhdistyivät ja muodostettiin VSDTP:n Pietarin komitea, johon kuului kaksi osaa: varsinainen „komitea” ja „työväenjärjestön komitea”. Sen jälkeen, kun iskralainen suunta pääsi voitolle Pietarin sosialidemokraattisessa järjestössä (vuonna 1902), „ekonomistien” vaikutuksessa ollut ryhmä sosialidemokraatteja erosi Pietarin komiteasta ja muodosti uudelleen itsenäisen *„Rabotshaja organizatsijan”*, joka toimi vuoden 1904 alkuun.— 113.
- ¹⁸³ *Lengnik, F. V.* (1873—1936) — ammattivallankumouksellinen, bolshevikki, otti osaa sosialidemokraattiseen liikkeeseen vuodesta 1893. Vuonna 1896 hän liittyi Pietarin *„Taisteluliittoon työväenluokan vapauttamiseksi”*, joutui kohta sen jälkeen vangituksi ja karkotettiin Itä-Siperiaan. Lengnik otti osaa *„Iskra”* („Kipinä”) lehden perustamiseen; VSDTP:n II edustajakokousta valmistelemaan muodostetun Organisaatiokomitean Pihkovan neuvottelukokouksessa (marraskuu 1902) hänet nimitettiin OK:n jäseneksi. Edustajakokouksessa hänet valittiin poissaolevana puolueen Keskuskomiteaan ja puolueen Neuvostoon. Vuosina 1903—1904 hän osallistui aktiivisesti taisteluun menshevikkejä vastaan ulkomailla.— 115.
- ¹⁸⁴ *Babushkin, Ivan Vasiljevitch* (1873—1906) — ammattivallankumouksellinen, aloitti vallankumouksellisen toimintansa vuonna 1893. Toimi aktiivisena jäsenenä Pietarin ja Jekaterinoslavin *„Taisteluliitossa työväenluokan vapauttamiseksi”*. Otti toimeliaasti osaa leniniläisen *„Iskra”* („Kipinä”) lehden perustamiseen (1900). Osallistui aktiivisesti vuosien 1905—1907 vallankumoukseen.— 117.
- ¹⁸⁵ Lenin sai I. V. Babushkinilta kirjeen, jossa tämä pyysi hahmottelemaan kysymykset, joiden mukaan voitaisiin pitää „tutkinnot” propagandistiryhmän jäsenille, t.s. saada selville, miten he suhtautuvat *„Iskran”* („Kipinän”) periaatteisiin.— 117.
- ¹⁸⁶ *Zubatovilaisuus* — „poliisissosialismi”-politiikkaa, jonka tarkoituksena oli perustaa vuosina 1901—1903 Moskovan ohranalaitoksen päällikön santarmieversti S. V. Zubatovin aloitteesta julkisia työväenjärjestöjä, joiden avulla haluttiin vetää työläiset pois itsevaltiutta vastaan käydystä poliittisesta taistelusta.— 117.
- ¹⁸⁷ Pietaria edustanut OK:n jäsen V. P. Krasnuha vangittiin marraskuussa 1902.— 120.
- ¹⁸⁸ Puhe on kirjasesta *„Listok rabotshih kass”* („Työväenkassojen lehti”) (toinen vihko, työväen ammattiliittoihin järjestyneiden Harkovin työläisten julkaisu) ja hektografilla monistetusta *„Harkovski Proletari”* („Harkovin Proletaari”) aikakauslehestä, joka ilmestyi lokakuussa 1901.— 122.

- ¹⁸⁹ „Rabotshaja Mysl” („Työväen Ajatus”) lehden 16. numerossa „ekonomistit” esittivät vastalauseensa sen johdosta, että Pietarin komitea oli heinäkuussa ilmoittanut „Iskran” („Kipinän”) ja „Zarjan” („Sarastuksen”) tunnustamisesta.— 123.
- ¹⁹⁰ Tarkoitetaan „Iskran” („Kipinän”) Bakun-ryhmän salanimeä.— 125.
- ¹⁹¹ Tarkoitetaan N. K. Krupskajaa.— 125.
- ¹⁹² Puhe on puolueen II edustajakokousta valmistelleen Organisaatio-komitean byroosta.— 126.
- ¹⁹³ *Martov (Zederbaum, Juli Osipovitsh) (1873—1923)* — osallistui sosialidemokraattiseen liikkeeseen 90-luvulta. Vuonna 1895 oli perustamassa Pietarin „Taisteluliittoa työväenluokan vapauttamiseksi”. Vuonna 1900 otti osaa „Iskran” („Kipinän”) julkaisemisen valmisteluun, kuului sen toimitukseen. VSDTP:n II edustajakokouksessa hän asettui „vähemmistön” johtoon ja oli siitä lähtien menshevikkien keskuselinten johtaja ja menshevististen julkaisujen toimittaja.— 130.
- ¹⁹⁴ Ks. tätä osaa, ss. 128—129.— 130.
- ¹⁹⁵ Tarkoitetaan „Juzhnyi Rabotshi” („Etelän Työläinen”) ryhmää (ks. 110. huomautusta).— 131.
- ¹⁹⁶ Nizhni Novgorodin komitea päätti, ettei vuoden 1902 vappumielenosoitusten johdosta nostetussa oikeusjutussa tuomittujen Sormovon ja Nizhni Novgorodin työläisten pidä vedota tuomion johdosta.— 133.
- ¹⁹⁷ Kysymys on P. Maslovin teoksesta „Аграрный вопрос в России” („Agraarikysymys Venäjällä”), I osa, jonka ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1903.— 139.
- ¹⁹⁸ Lenin tarkoittaa esitelmia, jotka hän piti Pariisissa helmikuussa 1903 Venäläisessä yhteiskunnallisessa korkeakoulussa ja venäläisten politemigranttien kokouksessa.— 139.
- ¹⁹⁹ Puhe on E. Davidin kirjasta „Sozialismus und Landwirtschaft” („Sosialismi ja maatalous”). Kautskysta mainitessaan Lenin tarkoittaa hänen kirjoitustaan „Sozialismus und Landwirtschaft” („Neue Zeit” („Uusi Aika”), №№ 22—26, helmi- ja maaliskuu 1903), jossa Kautsky esittelee tätä Davidin teosta.— 139.
- ²⁰⁰ Lenin puhuu kirjasestaan „Maalaisköyhälistölle”. Kirjanen ilmestyi toukokuussa 1903, Venäjän sosialidemokratian ulkomaisen liigan julkaisemana (ks. Teokset, 6. osa, ss. 345—417).— 139.
- ²⁰¹ Puhe on Leninin kirjoituksesta „Itsevaltius horjuu...” (ks. Teokset, 6. osa, ss. 330—335). Kirjoitus julkaistiin „Iskran” („Kipinän”) 35. numerossa; toimitus julkaisi pääkirjoituksena Plehanovin artikkelin.— 139.

- ²⁰² „Iskrassa” („Kipinässä”) ei julkaistu Puolan sosialidemokratian julkilausumaa solidaarisuudesta VSDTP:een kanssa. Puolan sosialidemokratian edustajat olivat puolueen II edustajakokouksessa läsnä neuvottelevalla äänioikeudella.— 141.
- ²⁰³ Lenin on kirjoituksessaan „Tarvitseeko juutalainen proletariaatti „itsenäistä poliittista puoluetta”” käsitellyt yksityiskohtaisesti Bundin „hyökkäystä” VSDTP:n Jekaterinoslavin komiteaa vastaan (ks. Teokset, 6. osa, ss. 313—318).— 142.
- ²⁰⁴ OK:n ulkomainen osasto muodostettiin maaliskuussa 1903. Siihen kuuluivat L. G. Deutch (sihteeri) Ulkomaisen liigan edustajana, A. Kremer (jäsen) Bundin ulkomaisen komitean ja N. N. Lohov (jäsen) „Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton” edustajana.— 144.
- ²⁰⁵ Aleksandrova, Jekaterina Mihailovna (1864—1943) — osallistui valkumousliikkeeseen vuodesta 1890. Ollessaan ulkomailla hän liittyi vuonna 1902 „Iskran” („Kipinän”) järjestöön ja toimi sitten „Iskran” asiamiehenä Venäjällä. VSDTP:n II edustajakokousta valmistelleen Organisaatiokomitean Orelin neuvottelukokouksessa hänet nimitettiin OK:n jäseneksi, edustajakokouksessa yhtyi vähemmistön kannalle kallistuviin iskralaisiin; edustajakokouksen jälkeen aktiivinen menshevikki. Vuonna 1904 hänet kooptoitiin Keskuskomiteaan menshevikkien edustajana.— 146.
- ²⁰⁶ „Luola” — yhteinen huone V. I. Zsulitshin, J. O. Martovin ja I. S. Blumenfeldin Lontoon asunnossa. Huonetta sanottiin „Luolaksi” siinä vallinneen ainaisen epäjärjestyksen takia.— 146.
- ²⁰⁷ Puhe on „Juzhnyi Rabotshi” („Etelän Työläinen”) ryhmästä.— 146.
- ²⁰⁸ Puolan sosialistinen puolue (Polska Partia Socjalistyczna — PPS)— vuonna 1892 muodostettu reformistinen nationalistinen puolue.— 146.
- ²⁰⁹ Kalmykova, Aleksandra Mihailovna (1849—1926) — edistysmielinen julkisuuden toimihenkilö; hänellä oli vuosina 1889—1902 kirjavarasto, jota sosialidemokraatit käyttivät kohtauspaikkana; hän auttoi rahallisesti „Iskran” („Kipinän”) ja „Zarjan” („Sarastuksen”) julkaisemista. Vuonna 1902 hänet karkotettiin kolmeksi vuodeksi ulkomaille; puolueessa tapahtuneen kahtiajaon jälkeen auttoi rahallisesti bolshevikkeja.— 150.
- ²¹⁰ Tarkoitetaan aineellisia varoja „Iskraa” („Kipinää”) varten.— 153.
- ²¹¹ Puhe on VSDTP:n II edustajakokouksesta, joka pidettiin vuoden 1903 heinäkuun 17 (30) ja elokuun 10 (23) päivien välisenä aikana. Kokous alkoi Brysselissä ja jatkui sitten Lontoossa. Edustajakokousta oli valmistellut leniniläinen „Iskra” („Kipinä”). Kokoonpanoltaan edustajakokous oli sekalainen. Siihen osallistui paitsi „Iskran” kannattajia myös sen vastustajia, avoimia opportunisteja, sekä epäoivaita, horjuvia aineksia. Päiväjärjestyksen tärkeimmät kysymykset olivat seuraavat: VSDTP:n ohjelman ja sääntöjen vahvistaminen,

puolueen johtavien keskustelinten vaalit. Lenin kävi edustajakokouksessa päättävistä taistelua opportunisteja vastaan. Edustajakokous hyväksyi vallankumouksellisen ohjelman, jossa perustehtäväksi asetettiin taistelu proletariaatin diktatuurin puolesta, sekä V. I. Leninin laatimat säännöt (paitsi ensimmäistä pykälää, josta hyväksyttiin Martovin esittämä sanamuoto, mikä kuvasti „Iskran” vastustajien opportunistisia organisaatiokysymyksissä). Edustajakokouksessa tapahtui jakaantuminen VSDTP:n vallankumouksellisen osan eli bolshevikien ja opportunistisen osan eli menshevikien välillä. Puolueen keskustelimiin valittiin iskralaisen suuntauksen kannattajia (bolshevikkeja). Edustajakokous varmisti voiton, jonka marxilaisuus oli saanut „ekonomismista”, avoimesta opportunistista, laski Venäjän työväenluokan marxilaisen vallankumouksellisen puolueen — Kommunistisen puolueen perustan ja näin ollen muodostui kansainvälisen työväenliikkeen käännekohtaksi.— 155.

²¹² „Jegorilaiset”, „Jegorin maat” — Genevessä olleet martovilaiset, menshevikit.— 159.

²¹³ Tarkoitetaan mahdollista vangitsemista, paloa.— 159.

²¹⁴ Tässä on puhe kahden Keskuskomitean edustajan nimeämisestä puolueen Neuvostoon II edustajakokouksessa vahvistettuja sääntöjä vastaavasti.— 159.

²¹⁵ Ks. tätä osaa, s. 155.— 160.

²¹⁶ *Tehtaanvanhimpia koskeva laki* annettiin toukokuun 23 (10) p:nä 1903. (Ks. tästä kysymyksestä V. I. Leninin artikkelia „Reformien aikakausi”, Teokset, 6. osa, ss. 494—501).— 163.

²¹⁷ Päätöslauselman numero on otettu VSDTP:n II edustajakokouksen käsinkirjoitetuista aineistoista. Tehtaanvanhimpia koskevan päätöslauselman tekstiä ks. teoksesta „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7. izd., ч. I, 1954 г., стр. 52—53 („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 52—53).— 163.

²¹⁸ „Манифест Рабочей Воли” („„Rabotshaja Voljan” manifesti”) — Odessan sosialidemokraattisen „Rabotshaja Volja” („Työväen Vapaus”) liiton julkilausuma, jossa se tunnustaa oikeiksi „Iskran” („Kipinän”) katsomukset ja taktiikan, ilmoittaa liittyvänsä VSDTP:n Odessan komiteaan ja lakkauttavansa sen yhteydessä liiton toiminnan. Manifesti julkaistiin „Iskran” 50. numerossa lokakuun 15 p:nä 1903.— 164.

²¹⁹ „Nylkeä” — t.s. siirtää illegaaliseen asemaan.— 169.

²²⁰ Tarkoitetaan menshevikkejä.— 169.

²²¹ Siitä, millaiseksi asiointila muodostui Kaukasiassa tiflisliläisen edustajan Topuridzen (Isarin) menettelyn seurauksena tämän loikattua

- II edustajakokouksen jälkeen menshevikkien leiriin, puhutaan yksityiskohtaisemmin Leninin Kaukasian liittokomitealle lähettämässä kirjeessä (ks. tätä osaa, s. 171).— 169.
- 222 Puhe on puolueen II edustajakokousta koskevasta KK:n tiedonannosta; tiedonannon luonnos lähetettiin Venäjälle.— 170.
- 223 Kolme tässä mainittua henkilöä olivat VSDTP:n II edustajakokouksessa Kaukasian Liittoon kuuluneiden komiteain edustajina: B. M. Knunjants edusti Bakun, A. G. Zurabov Batumin ja Topuridze Tiflisiin komiteaa. Kaksi edellistä olivat edustajakokouksessa ja sen jälkeen enemmistön kannattajia, viimeksi mainittu horjui edustajakokouksessa ja asettui sen jälkeen vähemmistön kannalle.— 171.
- 224 Puhe on Donin komitean tekemästä päätöslauselmasta puolueen II edustajakokouksen tuloksista.— 173.
- 225 Puhe on Vuoriteollisuuspiirin työläisten liittokomitean hyväksymästä päätöslauselmasta, joka koskee puolueen II edustajakokouksen tuloksia.— 174.
- 226 Ks. tätä osaa, s. 165.— 174.
- 227 Lenin tarkoittaa VSDTP:n KK:n julkaisemaa „Извещение о втором очередном съезде Российской социал-демократической рабочей партии” („Tiedonantoa Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen toisesta sääntömääräisestä edustajakokouksesta”).— 176.
- 228 Ks. 91. huomautusta.— 178.
- 229 Toukokuussa 1904 ilmestyi painosta Leninin kirja „*Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin (Kriisi puolueessamme)*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 191—410).— 179.
- 230 Ks. V. I. Leninin G. M. Krzhizhanovskille lähettämää kirjettä, marraskuun 4 p:nä 1903 (tämä osa, s. 178).— 180.
- 231 Puhe on Leninin ilmoituksesta, jossa hän tiedottaa eroavansa puolueen Neuvoston jäsenen ja Pää-äänenkannattajan toimituksen jäsenen toimesta (ks. Teokset, 7. osa, s. 77).— 181.
- 232 Puhe on puolueen II edustajakokousta koskevasta tiedonannosta.— 181.
- 233 *Ljadov, Martyn Nikolajevitsh* (1872—1947) — ammattivallankumouksellinen. Vallankumouksellisen toimintansa aloitti vuonna 1891. VSDTP:n II edustajakokouksessa kuului bolshevikkeihin, edustajakokouksen jälkeen toimi KK:n asiamiehenä, taisteli aktiivisesti menshevikkejä vastaan Venäjällä ja ulkomailla. Otti aktiivisesti osaa vuosien 1905—1907 vallankumoukseen.— 184.
- 234 Kirjeessä on Leninin tekemä merkintä: „Lähettämättä jäänyt kirje”.— 184.

- ²³⁵ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 7. osa, ss. 59—69.— 184.
- ²³⁶ Lenin tarkoittaa „*Kertomustaan VSDTP:n II edustajakokouksesta*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 1—20).— 188.
- ²³⁷ Puhe on kirjoituksesta „*Narodnikkilaismielinen porvaristo ja hämentynyt narodnikkilaisuus*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 90—98).— 190.
- ²³⁸ Puhe on V. I. Leninin ilmoituksesta, että hän jää marraskuun 1 pnä pois Pää-äänenkannattajan toimituksesta (Teokset, 7. osa, s. 99).— 190.
- ²³⁹ *Schweitzer, J. B.* — lassallelaisten johtomiehiä Saksan työväenliikkeessä XIX vuosisadan 60-luvulla; johti diktaattorimaisesti Saksan yleistä työväenyhdistystä ja kävi sitkeää taistelua eisenachilaisia vastaan, joiden johdossa olivat Bebel ja Liebknecht.— 191.
- ²⁴⁰ Tämän kirjeen Lenin on kirjoittanut KK:n ulkomaisen edustajan F. V. Lengnikin nimessä.— 193.
- ²⁴¹ Puhe on neuvotteluista, joita KK kävi menshevikkien kanssa II edustajakokouksen jälkeen puolueen sisällä muodostuneen tilanteen johdosta.— 193.
- ²⁴² „*Moskovskije Vedomosti*” („Moskovan Sanomat”) — vanhimpia venäläisiä sanomalehtiä, alkoi ilmestyä v. 1756 Moskovan yliopiston julkaisemana pienenä lehtisenä. Vuodesta 1863 se muodostui monarkistis-nationalistiseksi äänenkannattajaksi, joka edusti tilanherrojen ja papiston taantumuksellisimpien kerrosten katsomuksia. Vuodesta 1905 lähtien mustasotilaisien päälehtiä. Ilmestyi vuoden 1917 Lokakuun vallankumoukseen saakka.— 193.
- ²⁴³ Puhe on ultimaatumista, jonka Keskuskomitea esitti menshevikeille marraskuun 12 (25) pnä 1903. Lenin esitti ultimaatumin peruskohdat Keskuskomitealle lokakuun 22 (marraskuun 4) pnä 1903 lähettämässään kirjeessä (ks. tätä osaa, s. 179).— 193.
- ²⁴⁴ *KK:n toimeenpaneva komissio* muodostettiin v. 1903 lokakuun jälkipuoliskolla (uutta lukua) ja siihen kuului kolme KK:n jäsentä: G. M. Krzhizhanovski, L. B. Krasin ja F. V. Gusarov.— 195.
- ²⁴⁵ Puhe on niitä neuvotteluja koskevien aineistojen julkaisemisesta, joita KK kävi menshevikkien ulkomaisen (Geneven) opposition kanssa.— 197.
- ²⁴⁶ Tarkoitetaan Leninin kirjettä „*Miksi erosin „Iskran” toimituksesta?*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 106—112).— 197.
- ²⁴⁷ *Vilonov, Nikifor Jefremovitsh* (1883—1910) — ammattivallankumouksellinen. Aloitti vallankumouksellisen toimintansa vuonna 1901. Vuonna 1902 liittyi Kievin sosialidemokraattiseen järjestöön ja hänestä tuli „Iskran” („Kipinän”) kannattaja. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen bolshevikki. Otti aktiivisesti osaa vuosien 1905—1907 vallankumoukseen.— 198.

- 248 Lenin julkaisi N. J. Vilonovin kirjeen pienin lyhennyksin „*Kirje toverille organisaatiotehtävistämme*” kirjasensa jälkisanoina (ks. Teokset, 7. osa, ss. 121—126).— 198.
- 249 Lenin kirjoitti tämän kirjasen ja se ilmestyi nimellä „*Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin*”.— 199.
- 250 Lenin tarkoittaa G. M. Krzhizhanovskia, F. V. Lengnikä ja V. A. Noskovia.— 200.
- 251 G. M. Krzhizhanovskin palattua ulkomailta ja hänen tehtyä selkoa menshevikkien kanssa käytyjen neuvottelujen tuloksista Keskuskomitea lähetti komiteoille kirjeen, jossa propagoi sovittelukantaa menshevikkeihin nähden.— 202.
- 252 Puhe on Leninin kirjeestä „*Miksi erosin „Iskran” toimituksesta?*”.— 202.
- 253 Lenin kirjoitti tämän kirjeen Keskuskomitean ulkomaisen edustajan F. V. Lengnikin nimessä.— 204.
- 254 Puhe on uuden, menshevistisen „Iskran” („Kipinän”) toimituksen tekemästä päätöslauselmasta, joka koski Leninin kirjeen „Miksi erosin „Iskran” toimituksesta?” julkaisemista erillisenä lehtisenä.— 204.
- 255 Ks. tätä osaa, ss. 191—192.— 205.
- 256 Tämä kirje on jälkikirjoitus edelliseen, joulukuun 30 pnä 1903 kirjoitettuun kirjeeseen ja se lähetettiin edellisen mukana tammikuun 5 pnä 1904.— 208.
- 257 Tarkoitetaan P. Axelrodin artikkelia „Объединение Российской социал-демократии и ее задачи” („Venäjän sosialidemokratian yhdistyminen ja tehtävät”). Se julkaistiin alakertakirjoituksena „Iskran” („Kipinän”) 55. ja 57. numerossa.
Lenin puhuu mainitun kirjoituksen ensimmäisestä osasta, joka julkaistiin 55. numerossa ja jonka alaotsakkeena oli „Итоги ликвидации кустарничества” („Näpertelyn likvidoinnin tulokset”).— 208.
- 258 Puhe on niitä neuvotteluja koskevien aineistojen julkaisemisesta, joita KK kävi menshevistisen (Geneven) opposition kanssa.— 212.
- 259 Kirje on lisäys F. V. Lengnikin kirjeen luonnokseen. Kirje oli vastaus Martovin kirjeeseen.— 213.
- 260 Leninin kirje katkeaa tähän. Lengnik on lopettanut lauseen näin: „takeena keskuksien mahdollisia virheitä vastaan”.— 213.
- 261 Tämä ja tätä seuraava kirje on kirjoitettu KK:n ulkomaisen edustajan F. V. Lengnikin nimessä.— 214.
- 262 Ei ole saatu selville, kenestä on puhe.— 217.

- ²⁶³ Kirje on lisäys N. K. Krupskajan kirjeeseen. Puhe on siitä, ettei Kol (Lengnik) eroaisi Keskuskomiteasta.— 228.
- ²⁶⁴ *Nilin kanssa tehty sopimus* — Leninin ja Noskovin solmima sopimus. Noskov saapui silloin ulkomaille Keskuskomitean ulkomaiseksi edustajaksi ja toiseksi Neuvoston jäseneksi edustamaan siinä KK:aa Venäjälle matkustaneen Lengnikin sijasta. „Sopimus” koski Leninin ja Noskovin yhteistä ja yksimielistä esiintymistä ulkomailla Keskuskomitean nimessä. „Sopimus” allekirjoitettiin toukokuun 13 (26) pnä KK:n kolmannen jäsenen, silloin ulkomailla olleen M. M. Essenin läsnä ollessa ja ottaessa osaa siihen. (Ks. Teokset, 7. osa, ss. 416—417).— 229.
- ²⁶⁵ *Krasin, Leonid Borisovitsh* (1870—1926) — sosialidemokraatti, iskralainen. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen yhtyi bolshevikkeihin, hänet kooptoitiin puolueen Keskuskomiteaan, jossa asettui sovittelukannalle menshevikkeihin nähden ja myötävaikutti siihen, että kolme heidän edustajaansa kooptoitiin Keskuskomiteaan; kohta hän kuitenkin sanoutui irti menshevikeistä. Krasin oli mukana VSDTP:n III edustajakokouksessa (v. 1905), hänet valittiin siinä KK:n jäseneksi. IV edustajakokouksessa hänet valittiin uudelleen KK:n jäseneksi. Vuonna 1908 matkusti maanpakoon ulkomaille.— 230.
- ²⁶⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 7. osa, ss. 411—415.— 230.
- ²⁶⁷ „Pehmeät” — sovittelukannalla olevat KK:n jäsenet Noskov, Galperin ja Krasin.— 232.
- ²⁶⁸ Puhe on puolueen Neuvoston toukokuun 31 (kesäkuun 13) pnä 1904 tekemästä päätöksestä, joka koski edustusta II Internationalen Amsterdamin kongressissa.— 234.
- ²⁶⁹ *Vladimirov, Miron Konstantinovitsh* (1879—1925) — ammattivallankumouksellinen; oli vuonna 1902 ulkomailla ja toimi siellä iskralaisien riveissä. Vuonna 1903 palasi Venäjälle, järjesti Gomelissa „Iskran” („Kipinän”) ryhmän ja toimi VSDTP:n Polesjen komitean jäsenenä. Vuonna 1907 osallistui VSDTP:n V (Lontoon) edustajakokoukseen.— 235.
- ²⁷⁰ Tarkoitetaan päätöstä, jonka Keskuskomitean sovittelijajäsenet Krasin, Noskov ja Galperin tekivät KK:n nimissä heinäkuussa 1904. Tässä päätöksessä sovittelijat tunnustivat lailliseksi „Iskran” („Kipinän”) menshevikkitoimituksen, jonka Plehanov oli kooptimalla muodostanut. He kooptoivat Keskuskomiteaan vielä kolme sovittelijaa. Sovittelijat asettuivat vastustamaan puolueen III edustajakokouksen koollekutsumista ja päättivät hajottaa KK:n eteläisen byroon, joka harjoitti agitaatiota edustajakokouksen puolesta. He eväsivät Leniniltä KK:n ulkomaisen edustajan oikeudet ja yrittivät kieltää julkaisemasta hänen teoksiaan ilman KK:n kollegion lupaa.
„Heinäkuun julkilausuman” hyväksyminen merkitsi, että KK:n sovittelijajäsenet kavalsivat täydellisesti VSDTP:n II edustajakokouksen päätökset ja siirtyivät avoimesti menshevikkien puolelle.— 238.

- 271 Ks. V. I. Leninin kirjettä „Viidelle Keskuskomitean jäsenelle” (Teokset, 7. osa, ss. 450—451).— 238.
- 272 Noskov tiedotti Leninille, että Keskuskomitea oli päättänyt kooptoida KK:aan kolme uutta jäsentä: L. Karpovin, A. Ljubimovin ja I. Dubrovinskin ja kehotti Leniniä ilmoittamaan viikon kuluessa, kannattaako hän näitä ehdokkaita vai ei kannata.— 241.
- 273 Puhe on Leninin kirjasta „Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin”.— 242.
- 274 Lenin ei ollut Amsterdamin kongressissa, vaan luovutti valtakirjansa M. N. Ljadoville ja P. A. Krasikoville, jotka tulivat kongressin VSDTP:n edustajistoon.— 246.
- 275 Vuoden 1904 syys- — joulukuun aikana pidettiin kolme bolshevististen paikalliskomiteoiden konferenssia: 1) eteläinen (Odessan, Jekaterinoslavin ja Nikolajevin komiteat); 2) Kaukasian (Bakun, Batumin, Tiflisiin ja Imeretino-Mingrelian komiteat) ja 3) pohjoinen (Pietarin, Moskovon, Tverin, Riian, Pohjoinen ja Nizhni Novgorodin komiteat).
Konferenssit valitsivat Enemmistökomiteain Byroon, joka ryhtyi Leninin johdolla käytännössä valmistelemaan puolueen III edustajakokousta.— 247.
- 276 Tarkoitetaan 22 bolshevikin neuvottelukokousta, joka pidettiin Leninin johdolla Sveitsissä elokuussa 1904. Neuvottelukokouksessa oli läsnä 19 henkeä, myöhemmin neuvottelukokouksen päätöksiin yhtyi vielä kolme henkilöä. Neuvottelukokous hyväksyi Leninin laatiman vetoomuksen „Puolueelle”, siitä tuli sen taistelun ohjelma, jota bolshevikit kävivät VSDTP:n III edustajakokouksen koollekutsumisen puolesta.— 247.
- 277 V. Bontsh-Brujevitshin ja N. Leninin sosialidemokraattisen puoluekirjallisuuden kustantamon bolshevikit perustivat sen jälkeen, kun „Iskran” („Kipinän”) menshevistinen toimitus oli kieltäytynyt julkaisemasta lausuntoja niiltä puolueen järjestöiltä ja jäseniltä, jotka puolustivat II edustajakokouksen päätöksiä ja vaativat puolueen III edustajakokouksen koollekutsumista.— 248.
- 278 „Iskran” („Kipinän”) 73. ja 74. numeron erillisenä liitteenä julkaistiin VSDTP:n Neuvoston päätökset. Ensimmäisessä näistä päätöksistä, joka koski III edustajakokouksen koollekutsumisjärjestystä, oli puhe useista toimenpiteistä, joiden tarkoituksena oli vaikeuttaa edustajakokouksen puolesta käytävää agitaatiota ja estää edustajakokouksen pitäminen lähitulevaisuudessa.— 248.
- 279 Puhe on kirjasesta „K napruu” („Puolueelle”), jossa julkaistiin Leninin kirjoittama samanniminen vetoamus (ks. Teokset, 7. osa, ss. 441—449), ja N. Shahovin kirjasesta „Борьба за съезд” („Taistelu edustajakokouksen puolesta”), johon Lenin kirjoitti esipuheen (ks. Teokset, 7. osa, s. 478).— 251.

- ²⁸⁰ „Доклад делегации РСДРП Амстердамскому Международному Социалистическому Конгрессу” („VSDTP:n edustajiston toimintakertomus Amsterdamin Kansainväliselle Sosialistiselle Kongressille”), joka oli F. Danin kirjoittama, ilmestyi painosta lokakuussa 1904.— 251.
- ²⁸¹ *Kaukasian Liitton* kuuluivat Kaukasian (Tiflisiin, Bakun, Batumin, Kutaisin, Gurian y.m.) sosialidemokraattiset työväenjärjestöt. Kaukasian Liiton ensimmäisessä edustajakokouksessa maaliskuussa 1903 muodostettiin johtava puolue-elin — VSDTP:n Kaukasian liittokomitea. Leninin ja Kaukasian liittokomitean välillä oli jatkuvasti yhteys. Vuoden 1904 syyskuussa Kaukasian liittokomitea yhtyi „22:n” neuvottelukokouksen päätöslausemaan ja ryhtyi agitoimaan puolueen III edustajakokouksen hetikohtaisen koollekutsumisen puolesta.— 252.
- ²⁸² *Stopani, Aleksandr Mitrofanovitsh* (1871—1932) — ammattivallankumouksellinen. Vallankumouksellisen toimintansa hän aloitti vuonna 1892. VSDTP:n II edustajakokouksessa kuului bolshevikkeihin. Edustajakokouksen jälkeen toimi KK:n lähettämänä Jaroslavlissa, järjesti salaisen kirjapainon, jonka ilmitulon jälkeen matkusti Bakuun kesällä 1904; bolshevikkien Bakun komitean järjestäjiä.— 254.
- ²⁸³ Käsikirjoituksessa on Leninin tekemä merkintä: „(otettava kokonaan)”, jonka jälkeen on pisteitä ja erikoisia merkkejä osoittamassa, että siihen kohtaan tuli liittää eteläisten komiteain konferenssin vastaavan päätöslauseman teksti. Mainitun päätöslauseman tekstiä ei kirjeeseen ole liitetty; siinä ei ole myöskään „22:n” vastausta (ks. tätä osaa, s. 247).— 255.
- ²⁸⁴ Lenin tarkoittaa kirjastaan „*Zemstvakampailu ja „Iskran” suunnitelma*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 485—507).— 257.
- ²⁸⁵ Lenin puhuu siitä, että on perustettava illegaalinen bolshevistinen sanomalehti „*Vperjod*” („Eteenpäin”); lehden ensimmäinen numero ilmestyi tammikuun 4 pnä 1905 (jouluukuun 22 pnä 1904).— 257.
- ²⁸⁶ Puhe on Kaukasian liittokomitean ja Keskuskomitean Kaukasian edustajan ilmoituksesta, jossa ne esittävät vastalauseen „Iskran” („Kipinän”) 73. ja 74. numeron liitteenä julkaistujen puolueen Neuvoston päätösten johdosta (ks. 278. huomautusta).— 259.
- ²⁸⁷ Ei ole saatu selville, kenen peitenimestä on puhe.— 259.
- ²⁸⁸ Ks. tätä osaa, ss. 262—264.— 259.
- ²⁸⁹ *Zemljatshka, Rozalia Samoilovna* (1876—1947) — ammattivallankumouksellinen. Tuli vallankumousliikkeeseen vuonna 1893. VSDTP:n II edustajakokouksessa kuului bolshevikkeihin. Edustajakokouksen jälkeen hänet kooptoitiin bolshevikkien edustajana Keskuskomiteaan, osallistui toimeliaasti taisteluun menshevikkejä vastaan. Vuoden 1904 elokuussa osallistui Genevessä pidettyyn 22 bolshevikin neuvottelukokoukseen, ja hänet valittiin Enemmistökomiteain Byroon jäseneksi. Toimi Pietarin puoluejärjestön sihteerinä ja oli sen

edustajana VSDTP:n III edustajakokouksessa (v. 1905). Vuosien 1905—1907 vallankumouksen kaudella oli VSDTP:n Moskovan komitean sihteerinä.

Litvinov, Maksim Maksimovitsh (1876—1951) — sosialidemokraatti, VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen bolshevikki.

Vallankumouksellisen toimintansa Litvinov aloitti v. 1898. Vuonna 1900 toimi Kievin komiteassa, v. 1901 hänet vangittiin; vankilassa yhtyi iskralaisiin. Elokuussa 1902 karkasi kymmenen iskralaisen seurassa vankilasta ja matkusti maanpakoon ulkomaille. Osallistui vuonna 1905 ensimmäisen julkisen bolshevistisen lehden „Novaja Zhiznin” („Uuden Elämän”) julkaisemiseen. Vuonna 1907 oli edustajana Stuttgartin Kansainvälisessä sosialistikongressissa ja kongressin Venäjän edustajiston sihteerinä.— 262.

²⁹⁰ Puhe on V. I. Leninin teoksesta „*Zemstvokamppailu ja „Iskran” suunnitelma*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 485—507).— 266.

²⁹¹ Lenin tarkoittaa „*Kirjettä tovereille (Puolueen enemmistön äänenkannattajan ilmestymisen johdosta)*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 513—518).— 266.

²⁹² Kaukasian bolshevikkien suorittaman suuren työn ja menshevikkejä vastaan käymän tarmokkaan taistelun tuloksena marraskuussa 1904 pidettiin Kaukasian komiteain konferenssi. Pitäen lähtökohtanaan Kaukasian komiteain aikaisemmin tekemiä päätöksiä, joissa ne ilmoittivat „22:n” päätöslauselmaan yhtymisestään ja vaativat pikaista puolueen edustajakokouksen pitämistä, konferenssi päätti ryhtyä agitoimaan laajasti ja taistelemaan III edustajakokouksen puolesta. Se valitsi sitä varten erikoisen byroon antaen sen tehtäväksi ottaa yhteys bolshevikkien „22:n” ryhmään. Tähän kirjeeseen tekemässään reunahuomautuksessa Lenin haluaa saada selville Enemmistökomiteain Byroon ja Kaukasian komiteain konferenssissa muodostetun byroon järjestölliset keskinäiset suhteet ja pyytää lähettämään edustajan. Kaukasian liittokomitea otti mitä tehokkaimmin osaa puolueen III edustajakokouksen puolesta käytyyn taisteluun.— 268.

²⁹³ „*Vperjod*” („Eteenpäin”) — illegaalinen bolshevistinen sanomalehti; julkaistiin Genevessä vuoden 1904 joulukuun 22 (vuoden 1905 tammikuun 4) pstä vuoden 1905 toukokuun 5 (18) päivään. Ilmestyi 18 numeroa. Lehden järjestäjänä, aatteellisena innoittajana ja johtajana oli V. I. Lenin. Toimituskuntaan kuuluivat niin ikään V. V. Vorovski, M. S. Olminski ja A. V. Lunatsharski. Erikoisessa päätöslauselmassaan VSDTP:n III edustajakokous (1905) pani merkille „Vperjod” lehden suuren osuuden taistelussa menshevismiyä vastaan, vallankumouksellisen liikkeen esiinnostamien taktiikkakysymysten asettamisessa ja valaisemisessa sekä lausui kiitoksensa lehden toimitukselle.— 268.

²⁹⁴ „*Borba Proletariata*” („Proletariatias Brdzola”) („Proletariaatin Taistelu”) — illegaalinen bolshevistinen sanomalehti, VSDTP:n Kaukasian Liiton äänenkannattaja. Perustettiin VSDTP:n Kaukasian Liiton I edustajakokouksen päätöksen mukaisesti. Sitä julkaistiin

- huhti— toukokuusta 1903 vuoden 1905 lokakuuhun; ilmestyi 12 numeroa. Lehteä julkaistiin kolmella kielellä: gruusian, armenian ja venäjän kielellä. Lehden toimitus oli kiinteässä yhteydessä V. I. Leniniin ja bolshevikkien ulkomaiseen keskukseseen. Se puolusti johdonmukaisesti marxilaisen puolueen ideologisia, organisatorisia ja taktillisia perusteita. Lehti julkaisi säännöllisesti V. I. Leninin kirjoituksia ja leniniläisestä „Iskrasta” („Kipinästä”) ja sittemmin bolshevistisista lehdistä „Vperjodista” („Eteenpäin”) ja „Proletarista” („Proletaarista”) otettua aineistoa. „Borba Proletariata” lehdellä oli suuri merkitys Takakaukasian bolshevististen järjestöjen liittämisessä yhteen aatteellisesti ja järjestöllisesti.— 269.
- ²⁹⁵ Tarkoitetaan „*Kirjettä tovereille (Puolueen enemmistön äänenkannattajan ilmestymisen johdosta)*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 513—518).— 269.
- ²⁹⁶ *Essen, Maria Moisejevna* (1872—1956) — sosialidemokraatti, iskralainen. Yhtyi vallankumousliikkeeseen 90-luvun alussa. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen oli bolshevikki, vuoden 1903 lopulla hänet kooptoitiin Keskuskomiteaan. Vuonna 1906 Essen oli Moskovan komitean jäsen, taantumuskaudella (1907—1910) jäi pois poliittisesta toiminnasta.— 270.
- ²⁹⁷ Lenin tarkoittaa teostaan „*Ilmoitus ja asiakirjoja keskuselinten erkaantumisesta puolueesta*” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 519—529).— 271.
- ²⁹⁸ Tarkoitetaan Leninin kirjoitusta „*On aika lopettaa*”, joka julkaistiin „Vperjod” („Eteenpäin”) lehden 1. numerossa (ks. Teokset, 8. osa, ss. 20—24).— 272.
- ²⁹⁹ Tarkoitetaan komiteoita, joiden konferensseissa Enemmistökomiteain Byroo oli valittu.— 272.
- ³⁰⁰ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 7. osa, ss. 530—532.— 275.
- ³⁰¹ Tarkoitetaan menshevikkien toista kirjettä „*Письмо к партийным организациям*” („Kirje puoluejärjestöille”), joka julkaistiin lento-lehtisenä joulukuussa 1904 ja jonka oli allekirjoittanut „Iskran” („Kipinän”) toimitus. „Iskran” ensimmäistä kirjettä, josta Lenin mainitsee myöhemmin, hän arvosteli kirjasessa „Zemstvokamppailu ja „Iskran” suunnitelma” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 485—507). Näitä kirjoituksia Lenin koskettelee niin ikään kirjoituksessaan „Kaksi taktiikkaa” (ks. Teokset, 8. osa, ss. 136—137).— 278.
- ³⁰² Ks. V. I. Lenin, „*Proletaarien hyvistä mielenosoituksista ja eräiden intelligenttien huonoista päätelmistä*” (Teokset, 8. osa, ss. 14—19).— 278.
- ³⁰³ Ks. V. I. Lenin, „*Työväendemokratia ja porvarillinen demokratia*” (Teokset, 8. osa, ss. 58—67).— 279.
- ³⁰⁴ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 5. osa, ss. 271—279.— 279.

- ³⁰⁵ „Vperjod” („Eteenpäin”) lehden 1. numero on päivätty ilmestyneeksi tammikuun 4 pnä 1905 (joulukuun 22 pnä 1904).— 281.
- ³⁰⁶ Puhe on v. 1904 syys- — joulukuun aikana pidetystä kolmesta bolshevististen paikalliskomiteain (Eteläisen, Kaukasian ja Pohjoisen komitean) konferenssista.— 282.
- ³⁰⁷ Ks. tätä osaa, ss. 271—272.— 282.
- ³⁰⁸ Puhe on VSDTP:n III edustajakokousta valmistelleen Enemmistökomiteain Byroon vaaleista.— 283.
- ³⁰⁹ Ks. 162. huomautusta.— 284.
- ³¹⁰ *Tammikuun 9 pnä 1905* tsaarin käskystä ammuttiin Pietarin työläisten rauhallista kulkuetta, joka pappi Gaponin johtamana suuntasi kulkunsa Talvipalatsille esittämään tsaarille osoitettua anomuskirjelmää. Vastaukseksi tähän katalaan aseettomien työläisten ammuttamiseen kautta Venäjän puhkesi laajoja poliittisia joukkolakkoja ja mielenosoituksia tunnuskun „Alas itsevaltius!” Tammikuun 9 päivän tapahtumista sai alkunsa vuosien 1905—1907 vallankumous.— 284.
- ³¹¹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 8. osa, ss. 28—32.— 284.
- ³¹² Ks. V. I. Lenin „*Lyhyt katsaus kahtiajakaantumiseen VSDTP:ssä*” (Teokset, 8. osa, ss. 112—118).— 286.
- ³¹³ *Gusev, Sergei Ivanovitsh (1874—1933)* — ammattivallankumouksellinen. Vallankumouksellisen toimintansa hän aloitti vuonna 1896 Pietarin „Taisteluliitossa työväenluokan vapauttamiseksi”. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen bolshevikki. Elokuussa 1904 osallistui Genevessä pidettyyn 22:n bolshevikin neuvottelukokoukseen. Vuoden 1904 joulukuusta vuoden 1905 toukokuuhun oli Enemmistökomiteain Byroon ja puolueen Pietarin komitean sihteeri ja sittemmin Odessan bolshevistisen järjestön johtaja.— 287.
- ³¹⁴ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 8. osa, ss. 164—166.— 289.
- ³¹⁵ *Shidlovskin komissio* — hallituksen nimittämä erikoiskomissio, joka muodostettiin tsaarin asetuksella tammikuun 29 (helmikuun 11) pnä 1905 „selvittelemään kiireellisesti työläisten tyytymättömyyden syitä Pietarin kaupungissa ja sen ympäristössä” lakkoliikkeen laajentuessa Verisunnuntain, tammikuun 9 päivän jälkeen. Komission esimieheksi asetettiin senaattori ja Valtioneuvoston jäsen N. V. Shidlovski. Siihen kuului virkamiehiä, valtion tehtaiden johtajia ja tehtailijoita. Sitäpaitsi Komissioon oli aikomus ottaa myös työläisten edustajia, jotka tuli valita kaksiassteisilla vaaleilla. Bolshevikit ryhtyivät tekemään laajaa selitystyötä komission vaalien yhteydessä paljastaen tsarismin todelliset tarkoitukset, t.s. sen, että perustamalla tämän komission tsarismit pyrki vieroittamaan työläiset vallankumouksellisesta taistelusta. Kun valitsijamiehet sitten vaativat hallitukselta sanan-, paino- ja kokoontumisvapautta, henkilöllisyyden koskemattomuutta y.m., Shidlovski ilmoitti helmikuun 18 (maaliskuun 3) pnä

- 1905, ettei näitä vaatimuksia voida tyydyttää. Sen jälkeen valitsijamiesten enemmistö kieltäytyi valitsemasta edustajia ja esitti vetoituksen Pietarin työläisille, jotka tukivat heitä lakolla. Helmikuun 20 (maaliskuun 5) pnä 1905 komissio, joka ei ollut edes aloittanut työtään, laskettiin hajalle.— 290.
- ³¹⁶ Enemmistökomiteain Byroon julisteet: ensimmäinen — „Насущные вопросы” („Polttavat päivänkysymykset” (kapinasta)) julkaistiin „Vperjod” („Eteenpäin”) lehden 9. numerossa maaliskuun 8 (helmikuun 23) pnä 1905; toinen juliste „Отношение Рос. соц.-дем. рабочей партии к либералам” („Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen suhtautuminen liberaaleihin”) julkaistiin lehden 10. numerossa maaliskuun 15 (2) pnä 1905.— 291.
- ³¹⁷ 10. ja 11. numero — S. I. Gusevin V. I. Leninille lähettämien kirjeiden järjestysnumeroita.— 293.
- ³¹⁸ Sanonta on otettu roomalaisen runoilijan Vergiliuksen „Aeneis” teoksesta; käännettynä sanonta kuuluu: „Danaolaisia pelkään, vaikka he lahjoja tuovat”.— 293.
- ³¹⁹ Tämän konferenssin johdosta ks. V. I. Lenin. Teokset, 8. osa, ss. 407—411.— 294.
- ³²⁰ „Ulkomaiset ikonit” — menshevikkijohtajista käytetty pilkanimitys.— 294.
- ³²¹ Puhe on VSDTP:n Keskuskomitean, Bundin, Lätinmaan SDTP:n ja Ukrainan vallankumouksellisen puolueen edustajain konferenssista, joka pidettiin ulkomailla tammikuussa 1905. Konferenssi oli järjestetty Bundin aloitteesta pohtimaan yhdistymiskysymystä.— 294.
- ³²² „Poslednije Izvestija” („Viime Tiedot”) — Bundin ulkomaisen komitean bulletiini; sitä julkaistiin Lontoossa ja Genevessä vuosina 1901—1906.— 294.
- ³²³ Ks. V. I. Lenin „Ketä he aikovat pettää?” (Teokset, 8. osa, ss. 214—216).— 296.
- ³²⁴ Vastaukseksi tähän kirjeeseen VSDTP:n Odessan komitean jäsen L. M. Knipovitsh ilmoitti Leninille, että edustajakokoukseen oikeutava valtakirja, jonka Odessan komitea oli ensin antanut V. V. Vorovskille, annetaan Leninille ja että V. V. Vorovski saa valtakirjan Nikolajevin komitealta.— 298.
- ³²⁵ Puhe on VSDTP:n Keskuskomitean Enemmistökomiteain Byroon välisestä sopimuksesta, joka tehtiin maaliskuun 12 (25) pnä 1905 puolueen III edustajakokousta järjestävän Organisaatiokomitean muodostamisesta.— 300.
- ³²⁶ Tarkoitetaan *menshevikkien Geneven konferenssia*, joka oli koolla samaan aikaan kuin VSDTP:n III edustajakokous, huhtikuussa 1905.— 303.

³²⁷ VSDTP:n III edustajakokous pidettiin Lontoossa vuoden 1905 huhtikuun 12—27 (huhtikuun 25—toukokuun 10) päivän välisenä aikana. Edustajakokouksessa oli läsnä 24 päätösvaltaista ja 14 neuvottelevan äänioikeuden omaavaa edustajaa. Tämä oli ensimmäinen bolshevistinen edustajakokous.

Leninin laatima VSDTP:n III edustajakokouksen päiväjärjestys, jonka edustajakokous vahvisti, oli seuraava: I. Organisaatiokomitean selostus. II. Taktiikkakysymykset. III. Organisaatiokysymykset. IV. Suhtautuminen muihin puolueisiin ja virtauksiin. V. Puolue-elämän sisäiset kysymykset. VI. Edustajien selostukset. VII. Vaalit.

Kaikkeä edustajakokouksen työtä johti V. I. Lenin. Hän oli kirjoittanut edustajakokouksen hyväksymät päätöslauselmaluonnokset peruskysymyksistä; hän alusti kysymykset, jotka koskivat aseellista kapinaa, sosialidemokraattien osallistumista väliaikaiseen vallankumoushallitukseen, suhtautumista talonpoikaisliikkeeseen, puolueen sääntöjä y.m. Edustajakokouksen pöytäkirjoihin on merkitty toistataa Leninin puhetta ja ehdotusta.

Edustajakokous määritteli bolshevikkien taktillisen toimintalinjan, joka tarkoitti porvarillisdemokraattisen vallankumouksen täydellistä voittoon viemistä ja sen kasvamista sosialistiseksi vallankumoukseksi. Edustajakokouksen päätöksissä osoitettiin vallankumouksen johtajana toimivan proletariaatin tehtävät ja viitoitettiin strateginen suunnitelma, jota puolueen tuli noudattaa porvarillisdemokraattisessa vallankumouksessa; proletariaatin on taisteltava vallankumouksen voittoon viemiseksi liitossa koko talonpoikaiston kanssa liberaalisen porvariston ollessa eristettynä.

Edustajakokous teki muutoksia puolueen sääntöihin: a) hyväksyi sääntöjen I §:n Leninin sanamuodossa; b) määritteli tarkoin Keskuskomitean oikeudet ja sen suhteet paikalliskomiteoihin; c) muutti puolueen keskuselimiä organisatorista rakennetta: kolmen keskuksen (Keskuskomitean, Pää-äänenkannattajan ja puolueen Neuvoston) asemesta edustajakokous muodosti yhden täysioikeuksisen puoluekeskuksen — Keskuskomitean. (Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 68—90 („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 68—90)).— 303.

³²⁸ „Proletari” („Proletaari”) — illegaalinen bolshevistinen viikkolehti, VSDTP:n Pää-äänenkannattaja, joka perustettiin puolueen III edustajakokouksen päätöksen nojalla. Puolueen Keskuskomitean täysistunto teki huhtikuun 27 (toukokuun 10) p:nä 1905 päätöksen V. I. Leninin nimittämistä Pää-äänenkannattajan vastaavaksi toimittajaksi.

„Proletaria” julkaistiin Genevessä toukokuun 14 (27) päivästä marraskuun 12 (25) päivään 1905. Ilmestyi 26 numeroa. „Proletari” jatkoi vanhan, leniniläisen „Iskran” („Kipinän”) linjaa ja säilytti täydellisesti bolshevistisen „Vperjod” („Eteenpäin”) lehden perinteet. Lenin kirjoitti sanomalehteen yli 60 artikkelia ja pienempää kirjoitusta. „Proletari” lehdestä otettuja Leninin artikkeleita julkaistiin bolshevistisissa paikallislehdistä sekä painettiin erillisinä lehtisinä.— 303.

- ³²⁹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 8. osa, ss. 424—430.— 306.
- ³³⁰ Lenin tarkoittaa VSDTP:n KK:n täysistunnon toukokuun 10 p:nä (uutta lukua) 1905 tekemää päätöstä, että KK:n seuraava täysistunto kutsutaan koolle Genevessä syyskuun 1 p:nä (vanhaa lukua). Päätös jäi täyttämättä.— 307.
- ³³¹ „Bebelin ehdotuksesta” ks. V. I. Lenin. Teokset, 9. osa, ss. 129—131.— 308.
- ³³² *Ilmoitus VSDTP:n III edustajakokouksesta ja edustajakokouksen päätöslauselmat* julkaistiin kirjasessa „Bericht über den III Parteitag der S.-D.A.-P.R. ...” München („Ilmoitus VSDTP:n III edustajakokouksesta...” München). Kautsky kirjoitti „Leipziger Volkszeitungiin” („Leipzigin Kansanlehteen”) artikkelin, jossa vastusti tämän kirjasen levittämistä. Vastaukseksi Kautskyn artikkeliin Lenin kirjoitti „Avoimen kirjeen „Leipziger Volkszeitungin” toimitukselle” (ks. Teokset, 8. osa, ss. 527—529). Lehti ei julkaissut Leninin kirjettä.— 309.
- ³³³ Puhe on A. Bogdanovin kirjoittamasta kirjeestä, jonka VSDTP:n Keskuskomitea lähetti Organisaatiokomissiolle.
Myöhemmin mainittu kirjanen on „*Sosialidemokratian kaksi takitikkaa demokraattisessa vallankumouksessa*” (ks. V. I. Lenin. Teokset, 9. osa, ss. 1—125).— 309.
- ³³⁴ Englannin *Sosialidemokraattinen liitto* perustettiin vuonna 1884. Reformistien (Hyndmann y.m.) ja anarkistien ohella Sosialidemokraattiseen liittoon kuului ryhmä marxilaisuuden kannalla olleita vallankumouksellisia sosialidemokraatteja (H. Quelch, Th. Mann, E. Aweling, Eleonora Marx y.m.), jotka edustivat Englannin sosialistisen liikkeen vasemmistosiipeä. F. Engels arvosteli ankarasti Sosialidemokraattista liittoa dogmaattisuudesta ja lahkolaisuudesta, siitä, että se oli irrallaan Englannin työväen joukkoliikkeestä eikä ottanut huomioon liikkeen erikoisuuksia. Vuonna 1907 Sosialidemokraattinen liitto muutti nimensä Sosialidemokraattiseksi puolueeksi; tämä muodosti vuonna 1911 yhdessä Riippumattoman työväenpuolueen vasemmistoinesten kanssa Britannian sosialistisen puolueen; tämän puolueen jäsenenemmistö oli vuonna 1920 mukana perustamassa Ison-Britannian kommunistista puoluetta.— 312.
- ³³⁵ Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 90 („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 90).— 312.
- ³³⁶ *Lunatsharski, Anatoli Vasiljevitsh* (1875—1933) — neuvostokauden valtiomies ja yhteiskunnallinen toimihenkilö, huomattavimpia sosialistisen kulttuurin luoja. Yhtyi vallankumousliikkeeseen 90-luvun alussa. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen bolshevikki. Kuului bolshevististen lehtien: „Vperjodin” („Eteenpäin”), „Proletarin” („Proletaarin”) ja sittemmin „Novaja Zhiznin” („Uuden Elämän”) toimitukseen. Puolueen IV (Yhdistävän) ja V edustajakokouksen

- edustaja. Vuonna 1907 edusti bolshevikkeja Stuttgartin kansainvälisessä sosialistikongressissa. Taantumusvuosina (1907—1910) loiftoni marxilaisuudesta, kuului puolueen vastaiseen „Vperjod” („Eteenpäin”) ryhmään, vaati marxilaisuuden ja uskonnon yhdistämistä toisiinsa. Vuonna 1911 Lunatsharski erkani „vperjodilaisista” ja muodosti „Proletarskaja literatura” („Proletaarinen kirjallisuus”) ryhmän.— 315.
- ³³⁷ Puhe on KK:n jäsenten kokoontumisesta ulkomailla V. I. Leninin osanotolla.— 319.
- ³³⁸ Puhe on VSDTP:n III edustajakokouksen pöytäkirjojen julkaisemisesta.— 319.
- ³³⁹ VSDTP:n Orelin-Brjanskin komitean päätöslauselma tehtiin puolueen III edustajakokousta koskeneen alustuksen johdosta.— 319.
- ³⁴⁰ Teoksessaan „Lyhyesti erimielisyyksistä puolueessa” (ks. J. V. Stalin. Teokset, I. osa, ss. 94—137) J. V. Stalin arvosteli N. Jordanijan (Kostrovin) kirjoituksia, jotka tämä julkaisi myöhemmin kirjassaan „„Большинство” или „меньшинство”?” („„Enemmistö” vai „vähemmistö”?”).— 320.
- ³⁴¹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 9. osa, ss. 194—195.— 321.
- ³⁴² Bulyginin Duumasta annettu manifesti julkaistiin elokuun 6 (19) pnä 1905. Elokuun puolivälissä „Proletari” („Proletaari”) lehdessä ilmestyi Leninin kirjoitus „Tsaarin yhtyminen kansaan ja kansan yhtyminen tsaariin” (ks. Teokset, 9. osa, ss. 178—186).— 321.
- ³⁴³ *Lepeshinski, Panteleimon Nikolajevitsh* (1868—1944) — Kommunistisen puolueen huomattava toimihenkilö. Yhtyi sosialidemokraattiseen liikkeeseen 90-luvun alkuvuosina. Vuonna 1900 otti toimeliaasti osaa „Iskran” („Kipinän”) levitystyön järjestämiseen. Vuonna 1903 osallistui Sveitsissä V. I. Leninin johdolla VSDTP:n III edustajakokouksen valmisteluun. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen aikana teki vallankumouksellista työtä Jekaterinoslavissa ja Pietarissa.— 322.
- ³⁴⁴ Tämä Leninin kirje (Keskuskomitean ulkomaisen edustajan päätös) on kirjoitettu bolshevikkien Geneven ryhmän eräiden jäsenten kesken syntyneen selkkauksen yhteydessä.— 322.
- ³⁴⁵ *Sosialidemokraattisten järjestöjen konferenssi Venäjällä*, josta Lenin mainitsee, pidettiin vuonna 1905 syyskuun alussa. Konferenssi hyväksyi yksimielisesti taktiikaksi Valtakunnanduuman aktiivisen boikotoinnin. Menshevikkien Organisaatiokomissio kieltäytyi allekirjoittamasta konferenssin päätöslauselmaa. Lenin on arvioinut konferenssin päätöksiä artikkeleissaan „Poliittisen ryhmittymisen ensimmäisiä tuloksia” ja „Tappion kärsineiden hysteriaa” (ks. Teokset, 9. osa, ss. 384—392 ja 393—395).— 328.
- ³⁴⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 9. osa, ss. 166—174, 178—186, 199—210 ja 232—237.— 328.

- ³⁴⁷ „*Letutshije Listki Tsentralnogo Komiteta RSDRP*” („VSDTP:n Keskuskomitean lentolehtisiä”) julkaistiin kesä—syyskuussa 1905. Niitä ilmestyi 4 numeroa. 1. numero painettiin Pietarin komitean kirjapainossa; se painettiin lyhennettynä uudelleen Moskovan komitean kirjapainossa. 2. numero ja seuraavat monistettiin hektograffilla.
- „*Rabotshi*” („Työmies”) — illegaalinen laajalti levinnyt sosialidemokraattinen sanomalehti; julkaistiin Moskovassa puolueen III edustajakokouksen päätöksen perusteella VSDTP:n Keskuskomitean toimesta elo—lokakuussa 1905.— 330.
- ³⁴⁸ Lenin kirjoitti tästä menshevistisen „Iskran” („Kipinän”) julkaisemasta uutisesta artikkelissaan „*Puolueasioidemme selostaminen kansainväliselle sosialidemokratialle*” (ks. Teokset, 9. osa, ss. 214—215).— 331.
- ³⁴⁹ Marxilaisen „Zarja” („Sarastus”) aikakauslehden 5. numero, josta kirjeessä mainitaan, oli valmisteilla, mutta ei ilmestynyt.— 333.
- ³⁵⁰ S. I. Gusevin kirjeestä julkaistiin otteita „Proletari” („Proletaari”) lehden 20. numerossa lokakuun 10 (syyskuun 27) pnä 1905. Kirjeeseen liitettiin toimituksen alkulause, joka oli Leninin kirjoittama (ks. Teokset, 9. osa, s. 323).— 335.
- ³⁵¹ *Malyh, M. A.* — vuonna 1905 julkisen sosialidemokraattisen kirjallisuuden kustantaja.— 338.
- ³⁵² *VSDTP:n IV (Yhdistävä) edustajakokous* pidettiin Tukholmassa huhtikuun 10—25 (huhtikuun 23—toukokuun 8) pnä 1906.
- Edustajakokouksessa oli läsnä 112 päätösvaltaista edustajaa, jotka edustivat puolueen 57 paikallisjärjestöä, ja 22 edustajaa neuvottelevalla äänioikeudella. Siihen osallistui sitä paitsi kansallisten sosialidemokraattisten puolueiden edustajia: Puolan ja Liettuan sosialidemokratiasta, Bundista ja Läntimaan sosialidemokraattisesta työväenpuolueesta, 3 edustajaa jokaisesta, Ukrainan sosialidemokraattisesta työväenpuolueesta ja Suomen työväenpuolueesta, 1 edustaja kummastakin, sekä Bulgarian sosialidemokraattisen työväenpuolueen edustaja. Bolshevikkiedustajain joukossa olivat V. I. Lenin, F. A. Artjom (Sergejev), M. V. Frunze, M. I. Kalinin, S. G. Shaumjan, V. V. Vorovski y.m. Peruskysymyksinä edustajakokouksessa olivat agraarikysymys, ajankohdan ja proletariaatin luokkatehtävien arviointi, Valtakunnanduumaan suhtautuminen ja organisaatiokysymykset. Kaikista kysymyksistä käytiin kiivasta taistelua bolshevikkien ja menshevikkien välillä. Lenin teki alustuksia ja piti puheita agraarikysymyksestä, ajankohdan arvioinnista, taktiikasta Valtakunnanduuman vaalien suhteen, aseellisesta kapinasta ja muista kysymyksistä.
- Se, että menshevikeillä oli edustajakokouksessa enemmistö, vaikkakin vähäinen, määräsi edustajakokouksen päätösten luonteen: useista kysymyksistä edustajakokous hyväksyi menshevistiset päätöslauselmat (agraariohjelma, Valtakunnanduumaan suhtautuminen y.m.). Puolueen jäsenyyttä koskevan sääntöjen ensimmäisen pykälän edustajakokous hyväksyi Leninin esittämässä muodossa.

Edustajakokous otti VSDTP:seen Puolan ja Liettuan kansalliset sosialidemokraattiset järjestöt sekä Lätinmaan sosialidemokraattisen työväenpuolueen ja teki ennakkopäätöksen Bundin yhtymisestä VSDTP:seen.

Edustajakokouksessa valittuun Keskuskomiteaan tuli 3 bolshevikkiä ja 7 menshevikkiä, Pää-äänenkannattajan toimitukseen tuli vain menshevikkejä.

Edustajakokouksen työtä on Lenin analysoinut kirjasessaan „Selostus VSDTP:n Yhdistävästä edustajakokouksesta” (ks. Teokset, 10. osa, ss. 313—380).— 339.

³⁵³ Höyrylaiva „John Grafton”, jolla kuljetettiin aseita vallankumouksellisiin tarkoituksiin, ajoi karille Suomen rannikolla elokuun 28 (syyskuun 8) pnä 1905. Osa aselastista saatiin toimitetuksi maihin, jonka jälkeen miehistö räjäytti aluksen.— 341.

³⁵⁴ *Etelä-Venäjän menshevikkien perustava konferenssi* pidettiin Kievisissä elokuussa 1905. Siinä oli läsnä 12 menshevikkiryhmiä ja -komiteain edustajaa. Konferenssi teki päätöslauselmat seuraavista kysymyksistä: puolueen molempien osien yhdistäminen; Valtakunnanduuma; „Iskran” („Kipinän”) toimituskunta; VSDTP:n edustus Kansainvälisessä sosialistisessa toimistossa; järjestösäännöt y.m.

Lenin arvosteli ankarasti konferenssin päätöksiä kirjoituksissaan „Uusi menshevikkonferenssi” ja „„Iskralaisen” taktiikan viimeinen sana eli ilveilyvaalit uutena kapinaan yllyttävänä vaikuttimena” (ks. Teokset, 9. osa, ss. 318—319, 344—361).— 343.

³⁵⁵ Ks. V. I. Lenin. „VSDTP:n edustus Kansainvälisessä sosialistisessa toimistossa” (Teokset, 9. osa, ss. 320—322).— 343.

³⁵⁶ „*Leipziger Volkszeitung*” („Leipzigin Kansanlehti”) — Saksan sosialidemokratian vasemmistosiiven äänenkannattaja. Lehti ilmestyi joka päivä vuodesta 1894 vuoteen 1933; F. Mehring ja Rosa Luxemburg toimittivat sitä monia vuosia. Lehti oli Saksan „riippumattomien” äänenkannattaja vuosina 1917—1922; vuoden 1922 jälkeen se oli oikeistososialidemokraattien äänenkannattaja.— 345.

³⁵⁷ Tarkoitetaan Rudolf Hilferdingin kirjoitusta „Parlamentarismus und Massenstreik” („Parlamentarismi ja yleislakko”), joka julkaistiin „Neue Zeit” („Uusi Aika”) lehden 51. numerossa syyskuun 13 pnä 1905.— 345.

³⁵⁸ Tarkoitetaan Moskovassa syyskuussa 1905 ollutta työläisten yleislakkoa.— 345.

³⁵⁹ *Kadetit* — „perustuslaillis-demokraattinen puolue” — imperialistisen porvariston pääpuolue Venäjällä; muodostui lokakuussa 1905. Kadetit nimittivät itseään „kansanvapauden” puolueeksi, mutta todellisudessa he pyrkivät hieromaan kauppoja itsevaltiuden kanssa säilyttääkseen tsarismmin perustuslaillisen monarkian muodossa. Imperialistisen sodan vv. 1914—1918 sodan) alettua he vaativat käymään „sotaa voittoa loppuun”. Vuoden 1917 Helmikuun vallankumouksen jälkeen, Pietarin Neuvoston eserrä- ja menshevikkijohtajain

kanssa tekemänsä salaisen sopimuksen tuloksena, kadetit saivat johdavan aseman porvarillisessa Väliaikaisessa hallituksessa ja harjoittivat kansaa vastaan tähdättyä vastavallankumouksellista politiikkaa.

Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen päätyttyä voittoon kadetit esiintyivät leppymättöminä Neuvostovalan vihollisina, osallistuivat kaikkiin vastavallankumouksellisten aseellisiin nousuihin ja interventtien sotaretkiin. Interventtien ja valkokaartilaisten murskaamisen jälkeen kadetit jatkoivat ulkomailla maanpaossa vastavallankumouksellista toimintaansa Neuvostovaltaa vastaan.— 346.

³⁶⁰ K. Marx. „Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850” (ks. K. Marx ja F. Engels. „Valitut teokset kahdessa osassa”, I osa, 1958, ss. 84—196).— 347.

³⁶¹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 5. osa, ss. 361—364.— 349.

³⁶² „*Novaja Zhizn*” („Uusi Elämä”) — ensimmäinen legaalinen bolshevistinen sanomalehti; ilmestyi Pietarissa joka päivä lokakuun 27 (marraskuun 9) päivästä joulukuun 3 (16) päivään 1905. Leninin saavuttua maanpaosta Pietariin v. 1905 marraskuun alussa lehti alkoi ilmestyä hänen välittömällä johdollaan. „*Novaja Zhizn*” oli tosiasiallisesti VSDTP:n Pää-äänenkannattaja. Lehden lähimpiä avustajia olivat V. V. Vorovski, M. S. Olminski, A. V. Lunatsharski. Aktiivisesti osallistui „*Novaja Zhiznin*” työhön A. M. Gorki, joka antoi lehdelle myös suurta aineellista apua. Lehden kertapainos nousi 80 tuhanteen.

„*Novaja Zhizn*” joutui monien vainotoimenpiteiden kohteeksi. Lehden 27 numerosta 15 numeroa takavarikoitiin ja hävitettiin. 27. numeron ilmestymisen jälkeen hallitus lakkautti „*Novaja Zhiznin*”. Viimeinen, 28. numero ilmestyi illegaalisesti.— 355.

³⁶³ Puhe on A. Bogdanovista, V. Bazarovista ja A. Lunatsharskista.— 357.

³⁶⁴ *Motja* — Belopolski, I. I. Ei ole saatu selville, kuka käytti „*Kostja*” nimeä.— 360.

³⁶⁵ Siitä, että on kutsuttava koolle „kaksi edustajakokousta”, enemmistön ja vähemmistön edustajakokous, „samaa aikaan ja samaan paikkaan”, Lenin puhuu toimituksen nimessä kirjoittamassaan artikkelissa, joka julkaistiin „*Proletarin*” („*Proletaarin*”) 20. numerossa lokakuun 10 (syyskuun 27) pnä 1905 (ks. Teokset, 9. osa, ss. 314—315).— 360.

³⁶⁶ Lenin ja I. P. Goldenberg valtuutettiin VSDTP:n KK:n heinäkuun 16 (29) pnä 1907 tekemän päätöksen perusteella edustajiksi Stuttgartin Kansainväliseen sosialistikongressiin (elokuu 1907).

A. M. Gorki ei ollut Stuttgartin kongressissa.— 362.

³⁶⁷ Puhe on A. V. Lunatsharskin kirjasesta, jossa käsiteltiin puolueen suhtautumista ammattiliittoihin. Kirjasen käsittelyä ja arvostelua ks. V. I. Lenin. Teokset, 13. osa, ss. 148—155.— 363.

- ³⁶⁸ „*Obrazovanije*” („*Sivistys*”) — kirjallinen, yleistajuinen tieteellinen ja yhteiskunnallis-poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuosina 1892—1909. Vuosina 1902—1908 aikakauslehdessä julkaistiin marxilaisten kirjoituksia.— 364.
- ³⁶⁹ „*Zarnitsy*” („*Elotulet*”) — bolshevikkien legaalinen kirjoituskokoelma, sen yksi vihko ilmestyi Pietarissa vuonna 1907.— 364.
- ³⁷⁰ Puhe on Leninin kirjoituskokoelman „*12 vuoden ajalta*” ensimmäisestä osasta. Tämä osa ilmestyi Pietarissa marraskuussa 1907 (kansilehdessä on vuosi 1908). Esipuhetta, jonka Lenin kirjoitti kokoelmaan „*12 vuoden ajalta*”, ks. Teokset. 13. osa, ss. 80—99.— 366.
- ³⁷¹ *Rothstein, Theodor Aronovitsh* (1871—1953) — neuvostokauden historioitsija ja yhteiskunnallinen toimihenkilö, akateemikko, NKP:n jäsen vuodesta 1901. Vuonna 1890 hänen oli pakko paeta tsaarin Venäjältä Englantiin; 1895 liittyi siellä Sosialidemokraattiseen liittoon ja yhtyi sen vasemmistosiipeen. Kirjoitteli venäläisiin ja ulkolaisiin sosialistisiin lehtiin. Rothstein kirjoitti artikkeleita kansainvälisten suhteiden ja työväenliikkeen alalta. Osallistui Ison-Britannian kommunistisen puolueen perustamiseen. Palasi kotimaahan vuonna 1920.— 369.
- ³⁷² VSDTP:n V (Lontoon) edustajakokouksen aikana (v. 1901 huhtikuun 30 ja toukokuun 19 (toukokuun 13 ja kesäkuun 1) päivän välisenä aikana) puolueen vaikean rahatilanteen takia A. M. Gorkin avulla otettiin eräältä englantilaiselta laina, joka sitouduttiin palauttamaan v. 1908 tammikuun 1 päivään mennessä. Bolshevikkipuolue maksoi velan vuonna 1922.— 369.
- ³⁷³ N. A. Semashko vangittiin Genevessä v. 1908 tammikuun lopulla. Leninin ilmoitus julkaistiin „*Berner Tagwacht*” („*Bernin Vartio*”) lehden 29. numerossa helmikuun 5 pnä 1908.— 371.
- ³⁷⁴ *Anonssi* — ilmoitus bolshevistisen „*Proletari*” („*Proletaari*”) lehden ilmestymisestä julkaistiin erillisenä julisteena. Siinä ilmoitettiin lehden julkaisutyön siirtämisestä Venäjältä Geneveen, lehden ilmestymisajoista, avustajakunnasta ja tilausehdoista.— 371.
- ³⁷⁵ A. M. Gorkin „*Заметки о мецанстве*” („*Kirjoituksia poroporvarillisuudesta*”) julkaistiin legaalisessa bolshevistisessä „*Novaja Zhizn*” („*Uusi Elämä*”) lehdessä loka- — marraskuussa 1905.— 372.
- ³⁷⁶ „*Berner Tagwacht*” („*Bernin Vartio*”) — päivälehti, Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen äänenkannattaja; perustettiin vuonna 1893 Bernissä. Ensimmäisen maailmansodan alussa lehdessä julkaistiin K. Liebknechtin, F. Mehringin ja muiden vasemmistososialidemokraattien kirjoituksia. Vuodesta 1917 lähtien lehti alkoi kannattaa avoimesti sosialishovinisteja.— 372.
- ³⁷⁷ Puhe on siitä, että A. M. Gorkin olisi pitänyt kirjoittaa lehtiin N. A. Semashkon Genevessä tapahtuneen vangitsemisen johdosta.— 373.

- ³⁷⁶ Leninillä oli paljon työtä „Proletari” („Proletaari”) lehden julkaisemisen järjestämisessä, kun julkaisutyö siirrettiin vuoden 1907 lopulla Suomesta Geneveen.— 373.
- ³⁷⁹ *Kvaakkala* — Kuokkalasta käytetty leikillinen nimitys. Lenin asui Kuokkalassa touko- — marraskuussa 1907.— 374.
- ³⁸⁰ Tarkoitetaan E. Ferrin, Italian sosialistisen puolueen silloisen keskustalaisenemmistön johtajan, kieltäytymistä toimittamasta puolueen pää-äänenkannattajaa „Avantia!” („Eteenpäin!”).— 378.
- ³⁸¹ Puhe on V. I. Leninin ja ulkomailta olleen A. Bogdanovin ja tämän kannattajain tapaamistilaisuudesta, jota A. M. Gorki järjesteli. He kohtasivat toisensa huhtikuussa 1908 V. I. Leninin käydessä A. M. Gorkin luona Caprin saarella Lenin mainitsee tästä tapaamisesta Caprin puoluekoulun oppilaille elokuun 30 p:nä (uutta lukua) 1909 lähettämässään kirjeessä (ks. Teokset, 15. osa, s. 471).— 378.
- ³⁸² *VSDTP:n V edustajakokous* pidettiin Lontoossa vuoden 1907 huhtikuun 30 ja toukokuun 19 (toukokuun 13—kesäkuun 1) päivän välisenä aikana. Edustajakokouksessa oli läsnä 336 edustajaa päätösvaltaisella ja neuvottelevalla äänioikeudella. Heistä: 105 bolshevikkia, 97 menshevikkiä, 57 bundilaista, 44 puolalaista sosialidemokraattia, 29 lätiläistä sosialidemokraattia, 4 „ryhmiin kuulumatonta”. Puolalaiset ja lätiläiset seurasivat bolshevikkeja, ja näillä oli edustajakokouksessa vanha enemmistö.
- Edustajakokouksessa käsiteltiin kysymykset: 1) Keskuskomitean toimintaselostus. 2) Duumaryhmän toimintaselostus ja ryhmän organisaatio. 3) Suhtautuminen porvarillisiin puolueisiin. 4) Valta-kunnanduuma. 5) „Työväen edustajakokous” ja puolueettomat työväenjärjestöt. 6) Ammattiliitot ja puolue. 7) Partisaaniesiintymiset. 8) Työttömyys, talouspula ja työnsulut. 9) Organisaatiokysymyksiä. 10) Stuttgartin kansainvälinen kongressi (toukokuun 1 päivä, militarismi). 11) Työ armeijassa. 12) Muita kysymyksiä.
- Edustajakokouksen peruskysymyksiä oli kysymys suhtautumisesta porvarillisiin puolueisiin, josta alustuksen teki Lenin. Edustajakokous hyväksyi kaikkia periaatteellisista kysymyksistä bolshevistiset päätöslauselmat. Edustajakokouksessa valittiin Keskuskomitea, johon tuli 5 bolshevikkia, 4 menshevikkiä, 2 puolalaista ja 1 lätiläinen sosialidemokraatti. Keskuskomitean varajäseniksi valittiin 10 bolshevikkia, 7 menshevikkiä, 3 puolalaista ja 2 lätiläistä sosialidemokraattia.
- Edustajakokous merkitsi bolshevismien suurta voittoa puolueen opportunistisesta siivestä — menshevikeistä. *VSDTP:n V edustajakokouksesta* ks. V. I. Leninin kirjoitusta „Suhtautuminen porvarillisiin puolueisiin” (Teokset, 12. osa, ss. 478—499).— 380.
- ³⁸³ „*Golos Sotsial-Demokrata*” („Sosialidemokraatin Ääni”) — sanomalehti, likvidaattorimenshevikkien ulkomainen äänenkannattaja; ilmestyi helmikuusta 1908 joulukuuhun 1911, ensin Genevessä, sitten Pariisissa.— 380.

- ³⁸⁴ Lenin tarkoittaa Machin ja Avenariuksen taantumuksellisen, idealistisen filosofian kannattajia, empiriokriitikkojen ja empiriomonistien ryhmää: A. Bogdanovia, V. Bazarovia ja A. Lunatsharskia.— 380.
- ³⁸⁵ Puhe on Leninin kutsumisesta Kansainvälisen sosialistisen toimiston istuntoon.— 381.
- ³⁸⁶ Puhe on aikakauslehdestä, jota A. M. Gorki aikoi ryhtyä julkaisemaan; julkaisuhanke ei toteutunut.— 383.
- ³⁸⁷ Tarkoitetaan kirjaa „*Materialismi ja empiriokritisismi*”, jota Lenin niihin aikoihin kirjoitti.— 384.
- ³⁸⁸ „*Vihkot*” — „Rivimarxilaisen kirjoituksia filosofiasta” — teos, jonka Lenin kirjoitti vuonna 1906 A. Bogdanovin „Эмпириомонизм” („Empiriomonismi”) kirjan (III vihkon) johdosta. Tarkemmin Lenin kirjoittaa näistä „Kirjoituksista” kirjeessä, jonka hän lähetti A. M. Gorkille helmikuun 25 p:nä (uutta lukua) vuonna 1908 (ks. Teokset, 13. osa, ss. 433—434).— 387.
- ³⁸⁹ *Bolshevistinen Keskus* — elin, jonka VSDTP:n V (Lontoon) edustajakokouksen edustajain bolshevikkiryhmä valitsi vuonna 1907.— 387.
- ³⁹⁰ Lenin tarkoittaa artikkeliaan „*Marxilaisuus ja revisionismi*”, joka julkaistiin kokoelmassa „*Karl Marx (1818—1883)*”. Siinä Lenin arvosteli ensi kerran lehdistössä jyrkästi Bogdanovin, Bazarovin y.m. filosofiaa (ks. Teokset, 15. osa, ss. 17—27).— 387.
- ³⁹¹ Tätä kirjettä ei ole löydetty.— 389.
- ³⁹² *Vorovski, Vatslav Vatslavovitsh (1871—1923)* — ammattivallankumouksellinen, bolshevikkipuolueen huomattava toimihenkilö, lehtimies ja kirjallisuudenarvostelija. Vallankumouksellisen toimintansa hän aloitti vuonna 1890. Vuonna 1902 matkusti ulkomaille maanpakoon ja hänestä tuli leniniläisen „Iskran” („Kipinä”) avustaja. Vuonna 1905 hän oli V. I. Leninin työkumppanina, „Vperjod” („Eteenpäin”) ja „Proletari” („Proletaari”) lehtien apulaistoimittajana; oli edustajana VSDTP:n III edustajakokouksessa. Loppuvuodesta 1905 toimi bolshevikkien Pietarin järjestössä ja bolshevistisen „Novaja Zhizn” („Uusi Elämä”) lehden toimituksessa. Vuonna 1906 oli edustajana VSDTP:n IV (Yhdistävässä) edustajakokouksessa. Johti Odessan bolshevikkijärjestöä vuonna 1907. Aktiivisen vallankumoustoimintansa takia oli useita kertoja vankeudessa ja karkotettuna.— 391.
- ³⁹³ Lenin tarkoittaa kirjaansa „*Materialismi ja empiriokritisismi. Arvostelevia huomautuksia eräästä taantumuksellisesta filosofiasta*”, joka julkaistiin Moskovassa kustannusliike „Zvenon” („Rengas”) toimesta toukokuussa 1909 (ks. Teokset, 14. osa, ss. 5—356).— 391.
- ³⁹⁴ Kirje on Leninin vastaus machilaiselle menshevikille Jushkevitchille, joka pyysi Leniniä kirjallis-filosofisten kokoelmien avustajaksi.— 392.

- ³⁹⁵ Ilmoitus („pikkutiedotus”) Leninin „Materialismi ja empiriokritisismi” kirjan ilmestymisestä julkaistiin „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”) aikakauslehden 2. numerossa lokakuun 8 pnä (uutta lukua) 1909.— 393.
- ³⁹⁶ *Otzovisteiksi* (poiskutsujiksi) nimitettiin niitä bolshevikkeja (Bogdanov, Pokrovski, Lunatsharski, Bubnov y.m.), jotka vaativat sosialidemokraattisten edustajain kutsumista pois III Valtakunnanduumasta ja legaalisissa järjestöissä harjoitettavan toiminnan lopettamista. Vuonna 1908 otzovistit muodostivat erikoisen ryhmän ja ryhtyivät taistelemaan Leniniä vastaan. He kieltäytyivät jyrkästi osallistumasta Duumaan, työväen ammattiyhdistyksiin, osuuskuntiin ja muihin legaalisiin ja puolilegaalisiin joukkojärjestöihin ja pyrkivät koteloitumaan illegaalisen järjestön puitteisiin, irrottamaan puolueen puolueettomista joukoista ja saattamaan sen alltiiksi taantumuksen iskuille. Lenin nimitti otzovisteja „uuden lajin likvidaattoreiksi”, „nurinpäin käännetyiksi menshevikeiksi”.
- Ultimatismi oli otzovismin muunnoksia. Ultimatistit erosivat otzovisteista vain muodollisesti. He ehdottivat, että sosialidemokraattiselle duumaryhmälle on ensin asetettava ultimaatum, ja ellei sitä täytetä, sosialidemokraattiset edustajat on kutsuttava pois Duumasta.
- Ultimatismi oli tosiasiallisesti verhottua, naamioitua otzovismia. Lenin nimitti ultimattisteja „häpeileviksi otzovisteiksi”.
- Vuoden 1909 keväällä otzovistit, ultimattistit ja jumalanrakentajat muodostivat aloitteentekijäryhmän puoluevastaisen koulun perustamiseksi Caprin saarelle (Bogdanov, Aleksinski, Lunatsharski y.m.). Tosiasiallisesti tämä ryhmä oli otzovistien, ultimattistien ja jumalanrakentajien puoluevastaisen ryhmän keskus.
- „Proletarin” („Proletaarin”) laajennetun toimituskunnan neuvottelukokous vuoden 1909 kesäkuussa teki päätöksen, että „bolshevismilla, joka on tietty virtaus VSDTP:ssä, ei ole mitään yhteistä otzovismin eikä ultimattismin kanssa”, ja kutsui bolshevikkeja käymään mitä päättäväisintä taistelua näitä vallankumouksellisesta marxilaisuudesta poikkeamia vastaan. Otzovistien innoittaja Bogdanov (Maksimov) erotettiin bolshevikkien riveistä.— 393.
- ³⁹⁷ Tarkoitetaan R. Luxemburgin kirjoitusta „Революционное похмелье” („Vallankumouksellinen kohmelo”), joka julkaistiin „Proletari” („Proletaari”) lehden 44. numerossa huhtikuun 8 (21) pnä 1909.— 393.
- ³⁹⁸ Puhe on Kautskyn kannasta Kansainvälisen sosialistisen toimiston istunnossa lokakuun 11 pnä 1908, kun käsiteltiin Englannin työväenpuolueen ottamista II Internationaleen. Tästä ks. Leninin kirjoitusta „Kansainvälisen sosialistisen toimiston istunto” (Teokset, 15. osa, ss. 224—231).— 394.
- ³⁹⁹ *Independent Labour Party* — Englannin riippumaton työväenpuolue perustettiin vuonna 1893. Puolueen johdossa olivat James Keir Hardie, R. MacDonald y.m. Väittäen olevansa poliittisesti riippumaton porvarillisista puolueista Riippumaton työväenpuolue oli itse asiassa „riippumaton” vain sosialismista, mutta liberalismista se on kovasti riippuvainen” (ks. V. I. Lenin. Teokset, 18. osa, s. 348).

Ensimmäisen maailmansodan aikana (1914—1918) Riippumaton työväenpuolue esitti alussa sodanvastaisen manifestin (elokuun 13 pnä 1914). Sitten helmikuussa 1915 Entente-maiden sosialistien Lontoon konferenssissa riippumattomat yhtyivät kannattamaan konferenssin hyväksymää sosialishovinistista päätöslauselmaa. Siitä lähtien riippumattomien johtomiehet olivat kannanotoissaan sosialishovinistisia käyttäen kilpenään pasifistisia fraaseja. Puolueen vasemmistolaituneiden jäsenjoukkojen painostuksesta Riippumattoman työväenpuolueen johtomiehet päättivät vuonna 1919 erota II Internationalesta. Vuonna 1921 riippumattomat liittyivät n.s. 2½ Internationaleen ja sen hajottua liittyivät uudelleen II Internationaleen. Vuonna 1921 Englannin riippumattoman työväenpuolueen vasen siipi erosi puolueesta ja liittyi Ison-Britannian kommunistiseen puolueeseen.— 394.

⁴⁰⁰ *Ljubimov, A. I.* (1879—1919) — sosialidemokraatti, oli vallankumousliikkeessä mukana vuodesta 1898. Joutui monet kerrat tsaarihallituksen vainotoimenpiteiden uhriksi. Vuonna 1904 hänet kooptoitiin VSDTP:n Keskuskomiteaan. Oli puolueen Neuvoston edustajana III edustajakokouksessa. Niin puolueen II edustajakokouksen jälkeen kuin taantumusvuosinakin hän oli sovittelukannalla menshevikkeihin nähden.— 395.

⁴⁰¹ Ks. V. I. Lenin. „*Kirje Caprin puoluekoulun järjestäjille*”. (Teokset, 15. osa, ss. 465—466.)— 395.

⁴⁰² Puhe on Trotskin ryhmän äänenkannattajasta, likvidaattori-menshevikkien (vieniläisestä) „*Pravda*” („Totuus”) lehdestä.— 395.

⁴⁰³ „*Sotsial-Demokrat*” („Sosialidemokraatti”) — illegaalinen sanomalehti, VSDTP:n Pää-äänenkannattaja; sitä julkaistiin helmikuusta 1908 tammikuuhun 1917; ilmestyi 58 numeroa. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä, mutta sitten julkaiseminen siirrettiin ulkomaille, ensin Pariisiin, myöhemmin Geneveen. VSDTP:n Keskuskomitean päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus oli muodostettu bolshevikkien, menshevikkien ja Puolan sosialidemokraattien edustajista.

„*Sotsial-Demokrat*” lehdessä julkaistiin yli 80 Leninin artikkelia ja pienempää kirjoitusta. Lehden toimituksessa Lenin kävi taistelua johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimituskunnasta (Kamenev ja Zinovjev) suhtautui likvidaattoreihin sovittelevasti ja yritti estää leniniläisen linjan toteuttamisen. Toimituksen menshevikkijäsenet Martov ja Dan sabotivat Pää-äänenkannattajan toimituksen työtä ja samaan aikaan puolustivat avoimesti likvidaattoruutta ryhmäkuntalehdessään „*Golos Sotsial-Demokrata*” („Sosialidemokraatin Ääni”).

Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti Martovin ja Danin eroamiseen lehden toimituksesta kesäkuussa 1911. Joulukuusta 1911 lähtien „*Sotsial-Demokratia*” toimitti Lenin.— 397.

⁴⁰⁴ „*Retsh*” („Puhe”) — päivälehti, kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 helmikuusta lähtien. Lokakuun 26 (marraskuun 8) pnä 1917 Sotilaallinen vallankumouskomitea lakkautti sen.— 397.

- ⁴⁰⁵ „Georgien” („Gruusialainen”) — ei ole saatu selville, kenestä on puhe.— 397.
- ⁴⁰⁶ Tässä on puhe „Proletari” („Proletaari”) lehden vuoromukaisen 47.—48. numeron sisällöstä. Mainitussa numerossa julkaistiin Leninin kirjoitukset „Paljastetut likvidaattorit”, „Moskovan piirikuntakomitean toimeenpanevan komission avoimen kirjeen johdosta”, „Vaalit Pietarissa” ja numeron liitteessä artikkeli „Otzovismin ja jumalanrakentamisen kannattajain puolueyhmästä” (ks. Teokset, 16. osa, ss. 1—49).— 397.
- ⁴⁰⁷ Tarkoitetaan Leninin kirjettä Caprin puoluekoulun oppilaille (ks. Teokset, 15. osa, ss. 469—475).— 399.
- ⁴⁰⁸ Ks. Leninin artikkelia „Otzovismin ja jumalanrakentamisen kannattajain puolueyhmästä” (Teokset, 16. osa, ss. 16—49).— 399.
- ⁴⁰⁹ Jumalanrakentajat (bogostroiteli) — marxilaisuudelle vihamielisen kirjallisen ja uskonnollis-filosofisen virtauksen edustajat. Tämä virtaus syntyi stolypinilaisella taantumuskaudella puolueeseen kuuluneen sivistyneistön erään osan keskuudessa, joka loittoni marxilaisuudesta vuosien 1905—1907 vallankumouksen kärsittyä tappion. Jumalanrakentajat propagoivat uuden, „socialistisen” uskonnon luomista, yrittivät sovittaa marxilaisuutta ja uskontoa. „Proletarin” („Proletaarin”) laajennetun toimituksen neuvottelukokous tuomitsi jumalanrakentamisen ja ilmoitti erikoisessa päätöslauselmassaan, ettei bolshevistinen ryhmä ole missään tekemisissä „tieteellisen sosialismin moisen väaristelyn kanssa”.
Jumalanrakentamisen taantumuksellisen olemuksen V. I. Lenin paljasti kirjassaan „Materialismi ja empiriokritisismi” (ks. Teokset, 14. osa).— 399.
- ⁴¹⁰ „Dnevnik Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Päiväkirja”) — epäsäännöllisesti ilmestynyt äänenkannattaja, jota G. V. Plehanov julkaisi Genevessä vuosina 1905—1912. Sen viimeinen numero ilmestyi Pietarissa v. 1916.— 400.
- ⁴¹¹ Ks. 396. huomautusta.— 401.
- ⁴¹² Puhe on „Proletari” („Proletaari”) lehdestä.— 403.
- ⁴¹³ *Skvoortsov-Stepanov, Ivan Ivanovitsh* (1870—1928) — Venäjän vallankumousliikkeen vanhimpia osanottajia, marxilainen kirjailija. Osallistui vallankumousliikkeeseen vuodesta 1892; loppuvuodesta 1904 bolshevikki. Vuonna 1906 oli edustajana VSDTP:n IV (Yhdistävässä) edustajakokouksessa, kannatti siellä Leniniä. Taantumuskaudella hän suhtautui sovittelevasti „Vperjod” („Eteenpäin”) ryhmäkuntaan, mutta V. I. Leninin vaikutuksesta vapautui virheistään. Vangittiin ja oli monta kertaa karkotettuna vallankumouksellisen toimintansa takia.— 406.
- ⁴¹⁴ *Likvidaattorit* — opportunistisen virtauksen kannattajia. Mainittu virtaus oli menshevismissä vallitsevana taantumuskaudella, kun

Venäjän ensimmäinen, vuosien 1905—1907 vallankumous oli päättynyt tappioon. Tämän virtauksen edustajat vaativat proletariaatin illegaalisen vallankumouksellisen puolueen likvidoimista ja tsaarivallan sallimissa puitteissa legaalisen toimivan opportunistisen puolueen luomista sen tilalle. Lenin ja muut bolshevikit paljastivat väsymättä likvidaattoreita, jotka olivat kavaltaneet vallankumouksen asian. VSDTP:n Prahan konferenssissa (tammikuussa 1912) likvidaattorit erotettiin puolueesta.— 407.

⁴¹⁵ Tarkoitetaan Stolypinin agraarireformia, jonka tarkoituksena oli lujan tuen luominen tsarismille maaseudulle kulakistosta. Tsaarin hallitus julkaisi marraskuun 9 (22) p:nä 1906 asetuksen, jossa säädettiin, miten talonpojat voivat erota kyläyhteisöstä ja saavat maaosuutensa lohkotilana yksityisomistukseensa. Tämän Stolypinin lain nojalla (se sai nimensä Ministerineuvoston puheenjohtajan P. A. Stolypinin mukaan) talonpoika sai erota kyläyhteisöstä, ottaa maaosuutensa lohkotilana yksityiskäyttöön tai myydä maaosuutensa. Yhteisö oli velvollinen antamaan kyläyhteisöstä eroaville talonpojille maan yhdestä paikasta (huuttori, lohkotila). Stolypinin reformi voimisti kapitalismin kehitystä maataloudessa, kiihdytti talonpoikaiston kerrostumista ja kärjisti luokkataistelua maaseudulla. V. I. Lenin on luonnehtinut ja arvioinut stolypinilaisuutta monissa teoksissaan, muun muassa kirjassaan „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907” (ks. Teokset, 13. osa, ss. 205—413).— 407.

⁴¹⁶ Tämä asiakirja on V. I. Leninin K. Kautskylle, F. Mehringille ja K. Zetkinille lähettämän kirjeen luonnos. He olivat „hallussapitäjiä”, joiden huostaan oli tietyillä ehdoilla luovutettu bolshevikkiryhmän rahavarat VSDTP:n Keskuskomitean vuonna 1910 tammikuussa pitämän täysistunnon päätöksen mukaisesti. Tästä asiasta ks. Leninin kirjoitusta „„Hallussapitäjien” sovinto-oikeuden tulokset” (Teokset, 17. osa, ss. 348—350).— 410.

⁴¹⁷ Lenin tarkoittaa VSDTP:n edustajakoukuksia: IV (Yhdistävää) edustajakokousta, joka pidettiin Tukholmassa huhtikuun 10—25 (huhtikuun 23—toukokuun 8) p:nä 1906, ja V (Lontoon) edustajakokousta, joka pidettiin huhtikuun 30—toukokuun 19 (toukokuun 13—kesäkuun 1) p:nä 1907.— 410.

⁴¹⁸ Lenin tarkoittaa VSDTP:n Viidennen (yleisvenäläisen) konferenssin päätöslauselmaa, jossa tuomittiin likvidaattoruus. (Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 195. („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 195)).— 411.

⁴¹⁹ „Mitä suvaitsette?” — likvidaattori-menshevikkien „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokratian Ääni”) lehdelle tarkoitettu G. V. Plehanovin sanonta.— 411.

⁴²⁰ Lenin tarkoittaa päätöslauselmaa „Положение дел в партии” („Asiaintilasta puolueessa”), jonka VSDTP:n KK:n täysistunto teki tammikuussa 1910. (Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов,

- конференций и пленумов ЦК", 7 изд., ч. I, 1954, стр. 234—236. („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä", 7. painos, I osa, 1954, ss. 234—236)). Lenin on käsitellyt arvostellen tätä päätöslauselmaa artikkelissaan „Publisistlin kirjoituksia" (ks. Teokset, 16. osa, ss. 209—233).— 412.
- ⁴²¹ „Sotsial-Demokratian" („Sosialidemokraatin") 12. numerossa maaliskuun 23 (huhtikuun 5) pnä 1910 julkaistu Leninin kirjoitus „Likvidaatortien „Golos" vastustaa puoluetta (Vastaus „Golos Sotsial-Demokrata" lehdelle)" (ks. Teokset, 16. osa, ss. 148—156) julkaistiin erillisenä vedoksena.— 413.
- ⁴²² „Vperjodilaiset" — otzovisteista, ultimatisteista, jumalanrakentajista ja empiriomonisteista muodostuneen puoluevastaisen „Vperjod" („Eteenpäin") ryhmän kannattajia; ryhmä perustettiin joulukuussa 1909 A. Bogdanovin ja G. Aleksinkin aloitteesta. Ryhmällä oli oma samanniminen kirjallinen äänenkannattajansa. Vuonna 1912 vperjodilaiset yhdistyivät likvidaatortti-menshevikkien kanssa yhteiseksi puoluevastaiseksi Trotskin järjestämäksi (Elokuun) blokiksi bolshevikkeja vastaan. Saamatta työläisten kannatusta ryhmä tosiasiallisesti hajosi vuonna 1913. Sen lopullinen hajoaminen tapahtui vuonna 1917, Helmikuun vallankumouksen jälkeen.— 413.
- ⁴²³ *Puoluemies-menshevikit* — Plehanovin johtama pieni menshevikiryhmä, joka erosi likvidaatortti-menshevikeistä ja esiintyi likvidaatorttuutta vastaan vuosina 1908—1912. Puhe on Pariisissa olleiden puoluemies-menshevikkien huhtikuun 10 pnä 1910 tekemästä päätöslauselmasta, jonka mukaan likvidaatorttien lehti „Golos Sotsial-Demokrata" („Sosialidemokraatin Ääni") oli lakkautettava VSDTP:n KK:n v. 1910 tammikuun täysistunnon tekemää päätöstä vastavasti.— 416.
- ⁴²⁴ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 16. osa, s. 201.
„Diskussionnyi Listok" („Väittelylehtinen") — Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokratian" („Sosialidemokraatin") liite. Sitä julkaistiin VSDTP:n Keskuskomitean tammikuun (1910) täysistunnon päätöksen perusteella. Julkaistiin vuosina 1910—1911, ilmestyi kolme numeroa.— 418.
- ⁴²⁵ *VSDTP:n Keskuskomitean* („Yhdistävä") *täysistunto* pidettiin Pariisissa v. 1910 tammikuun 15 ja helmikuun 5 päivän välisenä aikana.— 419.
- ⁴²⁶ „Nasha Zarja" („Meidän Sarastuksemme") — likvidaatortti-menshevikkien legaalinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuosina 1910—1914. „Nasha Zarja" muodostui Venäjällä olleiden likvidaatorttien keskukseksi.— 419.
- ⁴²⁷ Puhe on kirjeestä „Открытое письмо" („Avoin kirje"), jonka puolueen likvidoimista vaatinut ryhmä tunnettuja menshevikkejä saattoi julkisuuteen.— 419.

- ⁴²⁸ *Semashko, Nikolai Aleksandrovitsh* (1874—1949) — Neuvostovaltion huomattava toimihenkilö, neuvostolaisen terveydenhoidon järjestäjä. Bolshevikkipuolueen jäsen vuodesta 1893. Osallistui aktiivisesti vuosien 1905—1907 vallankumoukseen. Sveitsin viranomaiset vangitsivat hänet vuonna 1907; vapauduttuaan vankilasta Semashko muutti Pariisiin, jossa toimi bolshevikkipuolueen KK:n ulkomaisen byroon sihteerinä.— 422.
- ⁴²⁹ Tässä ja tuonnempana (ks. ss. 429—430, 431) on puhe bolshevistisen „Rabotshaja Gazeta” („Työväenlehti”) lehden julkaisemisen järjestämisestä ulkomailla.— 422.
- ⁴³⁰ *Marchlewski, Julian* (1866—1925) — Puolan, Venäjän ja Saksan työväenliikkeen johtohenkilöitä. Asui vuodesta 1896 Saksassa. Avusti V. I. Leniniä „Iskra” („Kipinä”) lehden julkaisutoiminnan järjestämisessä. Palattuaan Puolaan joulukuussa 1905 otti osaa vuosien 1905—1907 vallankumoukseen. Vuodesta 1909 lähtien Marchlewski toimi pääasiallisesti Saksan sosialidemokraattisessa puolueessa ja oli sen vasemmistosiiven johtohenkilöitä.— 423.
- ⁴³¹ Ks. V. I. Lenin, „Venäjällä käydyin puolueensisäisen taistelun historiallinen sisältö” (Teokset, 16. osa, ss. 375—393).— 423.
- ⁴³² Ks. V. I. Lenin, „Venäjän lakkotilastosta” (Teokset, 16. osa, ss. 395—423).— 424.
- ⁴³³ J. Marchlewskin Martovia vastaan kirjoittama artikkeli Leninin lisäyksiin julkaistiin „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”) lehden 4. numerossa lokakuun 28 pnä 1910 otsakkeella „Ein Missverständnis” („Väärinkäsitys”).— 424.
- ⁴³⁴ Tarkoitetaan väittelyä, jota R. Luxemburg ja K. Kautsky kävivät Saksan sosialidemokraattisessa lehdistössä poliittista yleislakkoa koskevasta kysymyksestä. Saksan sos.-dem. puolueen Magdeburgin edustajakokouksessa, joka pidettiin syyskuun 18—24 pnä 1910, hyväksyttiin R. Luxemburgin ehdottaman päätöslauselman alkuosa, jossa poliittinen yleislakko tunnustetaan taistelukeinoksi vaalireformin puolesta Preussissa; päätöslauselman osa, josta Lenin kirjoittaa, koski yleislakon propagoimista.
V. I. Leninin kirjettä Rosa Luxemburgille ei ole löydetty.— 424.
- ⁴³⁵ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 15. osa, s. 456.— 425.
- ⁴³⁶ *L. Quessel* — saksalainen sosialidemokraatti, ääriopportunisti, joka antoi lehdistössä opportunistisen arvion vuoden 1905 vallankumouksesta.— 425.
- ⁴³⁷ „Vozrozhdenije” („Uudelleensyntyminen”) — likvidaattori-menshevikkien legaalinen aikakauslehti; ilmestyi Moskovassa vuoden 1908 joulukuusta vuoden 1910 heinäkuuhun.— 427.

- ⁴³⁸ „*Zhizn*” („Elämä”) — aikakauslehti, likvidaattori-menshevikkien äänenkannattaja; julkaistiin Moskovassa; ilmestyi kaksi numeroa (elo- ja syyskuussa 1910).— 427.
- ⁴³⁹ Tässä ja seuraavassa kirjeessä Lenin koskettelee legaalisen bolshevistisen „*Mysl*” („Ajatus”) aikakauslehden julkaisemisen valmisteluja.— 430.
- ⁴⁴⁰ „*Ilmoitus „Rabotshaja Gazetan” julkaisemisesta*”, ks. V. I. Lenin. Teokset, 16. osa, ss. 283—291.
„*Rabotshaja Gazeta*” („Työväenlehti”) — bolshevikkien joukko-lehti. Sitä julkaistiin Pariisissa vuosina 1910—1912.— 431.
- ⁴⁴¹ Kööpenhaminan Kansainvälisen sosialistikongressin aikana (elokuun 28—syyskuun 3 pnä 1910) V. I. Lenin ja G. V. Plehanov esittivät Saksan sosialidemokraattisen puolueen hallinnolle vastalauseen sen johdosta, että Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattajassa „*Vorwärts*” („Eteenpäin”) lehdessä oli julkaistu ilman allekirjoitusta parhaava kirjoitus tilanteesta Venäjän sosialidemokratiassa. Sen oli kirjoittanut Trotski.
Lenin vastasi Trotskin panetteluihin „*Sotsial-Demokrat*” („Sosialidemokraatti”) lehden 17. numerossa syyskuun 25 (lokakuun 8) pnä 1910 julkaisemalla kirjoituksen „Siitä, miten eräät sosialidemokraatit tutustuttavat Internationalea VSDTP:ssa vallitsevaan asiintilaan” sekä „Diskussionnyi Listokin” („Väittelylehdisten”) 3. numerossa huhtikuun 29 (toukokuun 12) pnä 1911 julkaisemalla kirjoituksen „Venäjällä käydyn puolueensisäisen taistelun historiallinen sisältö” (ks. Teokset, 16. osa, ss. 280—282 ja 375—393).— 431.
- ⁴⁴² Kysymys on legaalisen bolshevistisen „*Zvezda*” („Tähti”) lehden julkaisemisesta.— 432.
- ⁴⁴³ „*Znanije*” („Tieto”) — kirjailijaryhmän Pietarissa vuonna 1898 perustama kirjakustantamo; myöhemmin A. M. Gorki oli läheisesti siinä mukana.— 432.
- ⁴⁴⁴ „*Sovremennik*” („Aikalainen”) — kirjallis-poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuosina 1911—1915. Aikakauslehden ympärille ryhmittyi likvidaattori-menshevikkejä, eserriä, kansansosialisteja ja vasemmistoliberaaleja.— 433.
- ⁴⁴⁵ „*Vestnik Jevropy*” („Euroopan Sanomat”) — kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1866 vuoden 1918 kesään saakka. Julkaisu edusti Venäjän liberaalisen porvariston katsomuksia.— 433.
- ⁴⁴⁶ „*Russkaja Mysl*” („Venäläinen Ajatus”) — liberaalis-narodnikkilaista suuntaa edustanut kuukausijulkaisu, ilmestyi vuodesta 1880. Vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen siitä tuli kadettipuolueen oikeistosiiven äänenkannattaja. Tuolla kaudella Lenin sanoi „*Russkaja Mysl*ä” „*Tshernosotennaja Mysliksi*” („Mustasotnialaisten Ajatuksiksi”). Julkaisu lakkautettiin vuoden 1918 puolivälissä.— 433.

- 447 „*Sovremennyi Mir*” („Nyky maailma”) — kirjallinen, tieteellinen ja poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuosina 1906—1918.— 433.
- 448 „*Krasnoje Znamja*” („Punalippu”) — porvarillinen poliittinen ja taloustieteellinen aikakauslehti, ilmestyi Pariisissa vuonna 1906.— 434.
- 449 *Poletajev, Nikolai Gurjevitsh*, (1872—1932) — bolshevikki. Vallankumousliikkeessä mukana 90-luvulta saakka. Vuonna 1907 hänet valittiin III Valtakunnanduuman edustajaksi, kuului sosialidemokraattisen dumaryhmän bolshevistiseen siipeen. Otti välittömästi osaa „Zvezdan” („Tähden”) julkaisemiseen. Osallistui Kööpenhaminan sosialistkongressiin ja useihin ulkomailla pidettyihin VSOT:n konferensseihin.— 435.
- 450 Ks. V. I. Lenin, „*Varauksen sankari*” (Teokset, 16. osa, ss. 369—374).— 438.
- 451 „*Zvezda*” („Tähti”) — bolshevikkien legaalinen sanomalehti; julkaistiin Pietarissa joulukuusta 1910 huhtikuuhun (toukokuuhun) 1912 (ensin kerran viikossa, sitten kaksi tai kolme kertaa viikossa). Puolue- ja menshevikit (plehanovilaiset) avustivat „Zvezdaa” vuoden 1911 syksyyn saakka. Aatteellisesti lehteä johti ulkomailta käsin Lenin. „Zvezda” valmisti edellytykset jokapäiväisen bolshevistisen „Pravda” („Totuus”) lehden julkaisemiselle; hallitus lakkautti sen „Pravdan” ilmestymispäivänä.— 438.
- 452 *Ljahov, V.* — tsaarin armeijan eversti; oli vuonna 1908 Persian vallankumousliikettä tukahduttamassa olleiden venäläisten joukkojen komentajana.— 438.
- 453 *Mustasotnialainen* — sanoista „mustat sotniat”, jotka olivat monarkistisia pogromijärjestöjä, joita poliisilaitos perusti vallankumousliikkeen tukahduttamiseksi.
„*Lokakuulaiset*” eli „*Lokakuun 17 pn liitto*” — teollisuutta harjoittaneen suurporvariston sekä kapitalistiseen tapaan talouttaan hoitaneiden suurtilanomistajien vastavallankumouksellinen puolue; perustettu marraskuussa 1905. Tunnustaessaan sanoissa Lokakuun 17 päivän manifestin, jossa vallankumousta pelästynyt tsaari lupasi kansalle „kansalaisyhteisyydet” ja perustuslain, lokakuulaiset tukivat varauksetta tsaarihallituksen sisä- ja ulkopoliittikkaa. Lokakuulaisten johtomiehiä olivat suurteollisuudenharjoittaja A. Gutshkov ja valtavan laajojen maatilojen omistaja M. Rodzjanko.— 439.
- 454 Nähtävästi Lenin tarkoittaa teostaan „*Agraarikysymys Venäjällä XIX vuosisadan lopulla*”, jonka hän kirjoitti vuonna 1908 Granatveljesten osakeyhtiön julkaisemaa tietosanakirjaa varten. Sensuurisyistä se jäi tietosanakirjassa julkaisematta, ja, kuten kirjeestä näkyy, Lenin aikoi julkaista sen kirjakustantamo „Znanijen” („Tieto”) kustannuksella. Sen julkaiseminen ei silloin onnistunut. Teoksen julkaisi ensi kerran Moskovassa vuonna 1918 erillisenä kirjana kustannusliike „Zhizn i Znanije” („Elämä ja tieto”) (ks. Teokset, 15. osa, ss. 57—134).— 440.

- ⁴⁵⁵ *Bolognan koulu* (Italia) — „Vperjod” („Eteenpäin”) ryhmän toinen puoluevastainen koulu (vuoden 1910 loppu—vuoden 1911 alku) — otzovistien ja ultimatistien ryhmäkeskus (ks. V. I. Lenin. Teokset, 16. osa, ss. 326—327).— 440.
- ⁴⁵⁶ Puhe on V. I. Leninin artikkelista „*Publisistin kirjoituksia*” (ks. Teokset, 16. osa, ss. 189—254).— 443.
- ⁴⁵⁷ Ks. V. I. Lenin, „*Venäjän lakkotilastosta*” ja „*Lakkauttajamme*” (ks. Teokset, 16. osa, ss. 395—423 ja 17. osa, ss. 43—64).— 447.
- ⁴⁵⁸ „*Sovremennaja Zhizn*” („Nykyajan Elämä”) — bolshevistinen legaalinen aikakauslehti, ilmestyi Bakussa maaliskuu—huhtikuussa 1911.— 447.
- ⁴⁵⁹ *A. Nemeč* — tshekkiläisen sosialidemokratian edustaja Kansainvälisessä sosialistisessa toimistossa.— 448.
- ⁴⁶⁰ Puhe on Prahassa vuonna 1912 pidetyn puoluekonferenssin valmistelusta.— 448.
-